друкарня

СУРМАЧ

ОРГАН

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРІТАНІЇ

ЛОНДОН Березень — Травень 1956

ІВОЛОЩАК

»СУРМАЧ«

Журнал Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Брітанії

Association of Ukrainian Former Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W. 2.

Редагує: Редакційна Колеґія

ЗМІСТ

— — Гордість і сила українського вояка 2
Г. Віра: Великодні Дзвони 4
о. д-р В. Дзьоба: Тріюмфальна пісня Юдити (уривок) 7
І. Ф: Професор В. Щербаківський (за матер. »Ю. З.«) 8
В. Перебийніс: Більше мужности пане поручнику 14
— — Шпигунська афера 15
— — Коби так іще чоботи 16
В. М.: По мундир 17
Д. Бартків: Боротьба Ірляндії за самостійність 21
І. Франко: Росіє 22
І. Вацяк: Три рунди 23
В. Де-ву: Перша любов 26
М. Вірний: Марш УПА 29
Т. Колдвел: Чоловік на підвіконні (переклад) 30
В. Томків: З анекдот Петра Шпильки 34
— — Бувші »корпусяки« в Англії 36
— — Оборона Европи 37
Г. В.: Анна і комісар 39
О. Луговий: З оточення 42
— — Листи до Ридахтіра 49
— — Праця в клітинах ОбВУ 51
— — З анекдот М. М. 53
— — Від Управи ОбВУ і Редакції »Сурмача« 55

З друкарні Української Видавничої Спілки

Printed by Ukrainian Publishers Ltd., 237 Liverpool Rd., London, N.1. Tel. NORth 1828

СУРМАЧ

Рік 2 БЕРЕЗЕНЬ — ТРАВЕНЬ, 1956 Ч. 1-2 (6-7)

Українців в Україні й на чужині, обидві наші Церкви, борців за визволення України — вояків УПА, ветеранів Визвольних Змагань та українських вояків, підстаршин і старшин у цілому світі — з нагоди Христового Воскресіння вітаємо привітом

Христос Воскрес! Воскресне Україна!

та складаємо найкращі побажання. Ми віримо в День Воскреслий України, що Розп'ятий за правду Христос допоможе українському народові вибороти волю. Кінець Голгофи недалеко. Хай Воскреслий Христос Допоможе Вам всім відновитись у сильній вірі в перемогу!

Управа ОбВУ ВБ, Управи Клітин та Членство

З Воскресінням Христовим щиро вітаємо всіх членів Об'єднання бувших Вояків Українців у В. Брітанії та передплатників (-иць) і читачів »Сурмача« і бажаємо діждатись Світлого Воскресіння на волі в Україні!

Управа ОбВУ і Редакція »Сурмач«

Гордість і сила українського вояка

»Живемо в атомовій добі« — чуємо заяви на кожному кроці. »Поліпшено нищівні знаряди »V 1«, »V 2« — ракети ці будуть мати міжконтинентальне застосування в майбутній війні, — біологічні засоби, хемічна зброя, літаки, що переганяють скорість звуку« — це теми й заголовки останніх років і днів у світовій пресі.

Перегони в продукції зброї не зменшуються. Сама В. Брітанія випродукувала стільки атомових бомб, що їх вистачить на знищення всіх більших міст у світі. Атомові заводи в Америці в одній тільки місцевості тягнуться довжиною 13 миль. Таких заводів є більше.

Техніка й випуск різного роду зброї розвиваються таким скорим темпом, що годі запам'ятати самі назви всіх цих винаходів. Українська преса так зайнята різними політичними справами, що в ній немає місця на військові проблеми, і не диво, що в анкеті, випущеній Управою ОбВУ, бувші військовики в колонці »Побажання до редакції Сурмача« домагаються, щоб в ньому (журналі) з'являлося більше статтей на військові теми.

З огляду на вище порушені проблеми, ми ставимо одне питання. Хто буде носієм нової чи найновішої зброї в майбутній війні? Людина! — з певністю почуємо вашу відповідь.

Ваша відповідь буде правильна. Людина — майбутній український вояк — це наша основна проблема, це справа не тільки бувших українських вояків на цьому терені чи взагалі на еміґрації. В світовому маштабі питання це не дає спокою державним мужам кожної нації, це — питання »бути чи не бути« того чи іншого народу.

Поруч з повідомленнями про нові винаходи технічної зброї чуємо заяви світової слави полководців: »Мораль — це секретна, найбільш потужна зброя«.

В місяці лютому ц. р. відбувся конґрес Комуністичної Партії. Теперішні комуністичні вожаки наговорили так багато, що совєтська преса буде мати матеріяли на довгі роки до обробки. Маршал Жуков зробив велику доповідь про силу совєтської армії, про нового типу літаки, про міжкотнинентальні стрільна, і виглядає, що СССР і далі залишається непереможним. При закінченні конґресу говорив маршал К. Ворошилов — теперішній президент СССР. Читаючи текст його промови, відчуєш нотки побоювання, особливо там, коли він каже про деморалізацію молоді, як також про збайдужіння населення СССР. Об'єктивний учасник конґресу може сміло сказати, що в обличчі такої дійсности всі пляни Хрущова, Молотова і інших членів президії чи політбюра, як також всього комуністичного апарату є перечеркнені.

Мораль, духова вартість нації — це найбільша і найсильніша зброя кожної держави, а тим більше народу, який бореться за самостійність. Коли пригадаємо, що в Гірошімі втратили життя більше осіб зі страху, розгублености, ніж від вогню атомової бомби, тоді стане ясно, що наша доба вимагає сильної волі, рівноваги й спокою духа.

Ці прикмети може мати тільки людина, озброєна вискою ідеєю, яка вірить, що Творець всесвіту є сильніший понад усякі людські винаходи чи навіть засоби. Коли ми будемо завжди мати на увазі, що НАЙ-

ВИЩЕ ДОБРО — ЦЕ БОГ, наша свідомість не заломиться хоч би і в найтяжчі хвилини.

В останній війні червоноармієць у тяжку хвилину кликав на поміч Сталіна. Тепер у безвихідну хвилину той сам червоноармієць, який бачив, що, почитання Сталіна скінчилося з хвилиною його смерти, кликатиме хіба цілу президію.

В перегляді історії нашого війська на прапорах княжих дружинників, козаків і вояків УПА бачимо: »За Бога і Україну«. Цей клич ніколи не змінюється. Він є той самий у »Слові о Полку Ігоревім«, де в заключенні співець подає: »Слава й честь князям і їх дружинам, що за християн усе готові битися з поганим половчанином«, чи в написах на прапорах славних козаків »За віру прадідну, за Русь християнську, за Божу правду, за народ«, у гаслі »За Бога і Україну« героїчної УПА, яка проголошує Божу Матір Покровителькою українського війська. Незмінність цього клича є доказом тривалости ідеалу боротьби українського народу.

Духовість українського народу є не тільки багата змістом, але в першу чергу вона є глибока, високоідейна, пересякнена високою мораллю та християнською ідеологією. В цьому, власне, криється наша сила, гордість і слава, тому то український народ є незламний у своїй боротьбі.

В нашій історії стрічаємо також провідних людей, що висунули інші кличі в боротьбі за свободу. В певному часі ці провідники мали велику славу й владу, але тільки на короткий час. По кількох роках, що в історії нації можна назвати тільки епізодом, провідники з фальшивими кличами відходили в забуття і народ знову повертав на свій властивий, хоч і тяжкий, але певний шлях.

Вояк з примітивною зброєю, хоч би який високоідейний він був, не встоїться проти танків, літаків чи атомових бомб. Ми не можемо забути слів Гендерсона: »Зброя міняється, але людська вдача, що є більш важлива, як тактика або стратегія, є незмінна«. Носієм зброї є людина. В добу воєн світового маштабу одиниця хиткого світогляду і слабого характеру не принесе користи в боротьбі нації, а одиниця з панічним наставленням може завдати багато шкоди не тільки армії, але й цілому народові.

Сьогодні ми не маємо змоги брати участи в чинній службі своєї армії, обмірковувати пляни наступу і оборони, не маємо ні фахівців ні можливостей плянувати й будувати заводи атомової та іншого роду зброї. Нашим завданням є підготовити себе насамперед морально. Ми не сміємо занедбувати можливостей теоретичної підготовки з військовознавства. Матеріялів у цій ділянці є багато. В нас, однак, відчувається брак військовосвідомих людей і це є причиною, що наша організація при помочі цього маленького журналу присвячує увагу головно таким питанням, як національна свідомість, мораль, ідейність, побратимство, любов до України, що є основними справами в побудові високоякісної армії.

Не забуваймо також, що майбутня війна буде відбуватися не стільки за кордони, скільки за ідеологію двох ворожих таборів. Ми є цілком певні, що ідеологія українського вояка, провідним гаслом якого є БОГ І УКРАЇНА, переможе, бо ми є свідомі свого завдання, своєї мети.

Гнат Віра

Великодні дзвони

»Вставай, вже час іти до церкви« — будила мене мати світанком на Великдень. На лаві лежало нове убрання і сорочка з-під голки. Коли мати одягала мене, я тимчасом приглядався новим ґудзикам і дивувався, що немає плями на блюзі.

В церкві панувала надзвичайна тиша. Коло Божого гробу блимали воскові свічки, а коло гробу стояли вартові без зброї. Замість молитися, я приглядався їм, їх ростові, обсмаленим лицям і вирішив, що, як підросту, буду такий самий, як Осип, син вуйка Михайла. Нараз тишу перервав спів дяка Григорія на крилосі. За хвилину вийшов старенький священик о. Миколай. В захристії була його рідня: дочки, зяті й внуки. Сини його згинули в першій світовій війні. Моя мати молилася. В її очах відбивався надзвичайний спокій, віра в Божу Всемогутність.

Я не спам'ятався, як Великодня Заутреня закінчилася. Підчас хресного ходу довкола церкви я споглядав цілий час на дзвіницю і обмірковував, чи в мене є вже досить сили, щоб перекинути камінчиком через найвищу вежу. Василеві минулого року вдалася ця штука кілька разів, але він на два роки старший від мене.

Підчас Служби Божої оркестра і хор брали участь на переміну. Зіграність оркестри не дуже мені подобалася, але мене приваблювало блищання труб, а головно найбільшої труби, яку я називав басом. За хвилинку буде Євангелія, вуйко Тодос буде дзвонити найбільшим дзвоном. Я не видержав і вийшов нишком з церкви та почвалав на дзвіницю, щоб бодай в найменший дзвін вдарити, повідомити людей, що Христос Воїстину Воскрес.

Вуйко Тодос був у довгому святковому плащі, а коло нього багато хлопців. Всі вони старші за мене. Коло більших дзвонів вже четверо держать шнурок, ждуть знаку пономаря. Коло найменшого дзвону стояв Степан і глузував з мене, що він скорше прийшов на дзвіницю. Я не знав, що робити, але вуйко прийшов на допомогу і відіслав Степана до іншого дзвону, при якому вже було троє хлопців, а мене залишив самого. Він знав, що я хотів бути сам при дзвоні, бо останнього року я плакав і нарікав на Стефка, який уперся помагати мені.

У лісі на горі гримнули стріли гарматніх набоїв, що залишилися ще з першої світової війни. Старші хлопці подбали, щоб на Великдень було їх досить. Цього року дзвони переганялися з гуком гарматніх набоїв і стрілами з моздірів. Перші стріли і гук великого дзвону відізвались майже рівночасно і на перегони розлились над селом, горами і умаєними квітами полями.

Після посвячення пасок старші, хлопці і дівчата подались домів. Я також спішив до хати, щоби о дев'ятій бути на дзвіниці і разом з хлопцями дзвонити до безтями. На голос дзвонів зійдеться ціле село, щоб починати гагілки. Співи, хороводи, бігання дітей і забави відбуватимуться три дні. Моє нове убрання мама вичистить увечері, бо я не видержу, щоб не забрудити його.

Насамперед зібралась молодь, відтак старші, деякі самі, а більшість з дітьми. В очах кожного безмежна, спокійна радість. На цей час почали виходити поляки з Богослуження. Звичайно вони спішать домів, але сьогодні вони задержались коло церкви і не знають, що робити: долучитись до нас, чи на площі коло кузні виводити хороводи. Польський священик заборонив їм виводити хороводи коло костела, пояснюючи, що в них немає цього звичаю. Цього року їх Великдень разом з нашим.

Биття крашанок, писанки, гагілки через три дні і в провідну неділю, обливаний понеділок — все це хвилини повні радости, переживань. Мені байдуже було, що в гагілках були слова про жида, який мав колись ключі від церкви, про панщину, про старі звичаї. Я жив враженням зору.

* * *

Шкільні роки давно минули. Я став директором школи. Великдень цього року припадав на перше травня. Діти мали бути в школі, бо сьогодні ввечері приїжджають гості з партії, завідувач Нарсвіти і багато інших. Учительки підготовляють деклямації, декорують залю. Нараз прибігає до мене Оленка з проханням дозволити дітям піти під церкву, де гагілки почалися. Наташа, одна з учительок зі Східніх Земель, випробована комуністка, почула прохання дитини і з криком відповіла, що дітям радянської школи не личить іти до церкви прислуховуватися заскорузлим звичаям.

Я не втерпів, перед моїми очима стали щасливі хвилини моєї молодости. »Я передумаю« — пояснив я Оленці, а в думках шукав відповіді для Наташі. »Пам'ятайте, що я тут іще господар і я відповідаю за всі розпорядження в школі« — почав я. Але в цю хвилину жовтаві очі Наташі блиснули глумом. »Ха, ха, я тут господар. Ви забуваєтесь, товаришу. Ми комуністична влада, ми відповідаємо за виховання молоді. Ви заскорузлі старики. . . !« — докінчити вже не могла, бо в горлі їй забракло повітря, тільки щоки тремтіли мов у пропасниці. »Води« — ледве вимовила вона і гримнула, як тяжка колода, на долівку. »Бім, бам!« — прозвучали дивно дзвони, наче глузуючи з напівживої комуністки. »Води!« — сказав я, коли учителька-полька підбігла до мене. На залі запанувала тиша. Тільки далеко коло церкви лунав веселий сміх дітей і співи молоді, яка не відчувала трагедії в моїй душі. Казіміра принесла води і по хвилині Наташа повернулася до життя. Очі її були спокійні. Не питала вже про дітей. В її душі відбулася зміна. Спокій і тиша, але це не бла тиша перед бурею. »Я хочу бути коло церкви« — вимовила вона слабим голосом і ми втрьох подалися на цвинтар.

Навкола церкви була тиша. Коло могил стояли групи людей і звідтіля лунало »Христос воскрес із мертвих. . .« Там був той самий старенький о. Миколай, який хрестив ще мого батька. З-під ковпака білів срібний аж білий волос, але його постать була струнка, як я запам'ятав ще малим хлопцем. Ми підійшли до могили мого батька. Там ждала вже мати і двоє молодших братів та ближча рідня. Мати почала плакати підчас відправи, Наташа схилила голову. Перехреститись боялася, але в її очах вже не було ненависти ні до священика, ні

до хоругов та людей, що, не звертаючи на неї уваги, щиро молилися. Мабуть вона відчула, що вони молилися і за неї. Я молився також. Дякував Воскресшому, що в слушний час прийшов на допомогу.

У провідну неділю Наташа попросила мене, щоби я пішов з нею подивитися на гагілку. По дорозі вона ставила мені багато питань про звичаї, релігію, про церкву. Я почав звати її Наталкою. Інші учителі й учительки також. Наталка полюбила нове ім'я. Згадувала, що мати її так звала ще колись перед голодом на Україні.

* * *

»Тра-та-та-та« — грали скоростріли. Час від часу тяжко вибухали гарматні стрільна. Тут і там рвалися шрапнелі, та на нашому боці була тиша. Це було в окопах під Фельдбахом. Рік 1945. З ворожого фронту поволі, з повагою підносилося сонце. Мені здавалося, що навіть сонце не в силі було здержати війну на землі. Воно вітало живих, а часто, заходячи, пращало навіки моїх молодих товаришів.

Здалеку, з-під Стефанскірхен, а може й далі, відізвалися дзвони. »Христос Воскрес!« — крикнув Юрко з криївки і вкинув до нас свячене, щоб ми поділились, як колись у своїй рідній хаті серед найближчих. Ми бажали собі взаємного повороту домів, діждатися вкоротці дня Воскресення України. Хтось згадав УПА. Позавидували їм, що вони на своїй землі, що в цей день селяни не забудуть про них. Декому пощастить бути в церкві на Богослуженні, а може гагілки виводитимуть по селах — доповнювали товариші по зброї.

»Священик прийшов!« — гукнув хтось з гурту. Ми зраділи, хоч і розділили вже свячене між собою. Ті, що хотіли до сповіді, сповідалися разом. При словах »Відпускаються гріхи твої« — всі похилили голови і билися в груди. На другій стороні було спокійно. Відчувалося, що вони також тужили за правдивим Воскресенням. Шинеля совєтського солдата не могла придушити природніх стремлінь людини, туги до Бога, Творця всесвіту.

Двома днями пізніше полонені українці оповідали, що комісар постарався для свойого батальйону про нові запаси амуніції і дав наказ стріляти без перерви, але курінний-українець відповів, що він господар свого куреня. »Хлопці потребують відпочити!« — казав він. Що в його серці діялося, ніхто не знає. Я був певний, що він чув звук дзвону. Він ждав не менше від мене голосу дзвону Софії у Вільній Батьківщині.

В обливаний понеділок вже від світанку дощ куль ставав рясніший. Ми стояли спокійно на постах, бо знали, що тільки зброєю здобудемо волю. Ворог не розуміє мови Великодніх дзвонів. Його плекали ненавистю до людства й Бога.

Я згадав Наталку, школу, Великдень 1941 року, та в цей момент я почув з другої криївки зойк Петра, мого шкільного товариша. Коли прийшла поміч, вже було запізно. Мої думки літали далеко коло дзвінниці, я лічив дзвони. Хотілося забути, що Петро, мій товариш, згинув на чужині, що він уже не повернеться зі мною домів, як ми мріяли колись. А дзвони співали що Господь прийме його до себе, його, юнака, що боровся за Воскресення України, за віру Христову, за Бога Всемилостивого і Всемогутнього.

Тріюмфальна пісня Юдити

(Уривок з книги Юдити)

16, 1. Юдита заспівала:*)
Почніть Богу моєму тимпанами,
Заграйте Господеві кимвалами,
Заспівайте Йому гимн і хвалу,
возвеличуйте й окликуйте Ім'я Його!
2. Справді, Бог — крушитель війн, Господь!
Він бо ввів мене до намету його й то серед народу
й вирвав мене з рук тих, що хотіли помститись наді мною.
3. Прибув Асур з гір Півночі,
прийшов з міріядами війська свого.
Множеством своїм запінені потоки припинили,
кіннотою своєю сузір'я закрили.
4. Наважився край мій з димом пустити,
молодь мою ратищами перебити.
Немовлят моїх побити об поміст,
дітвору мою видати на здобич,
дівчат моїх у полон відвести.
5. Господь-Вседержитель знищив їх жіночою рукою.
6. Так! Не впав їх вожака від юнацтва,
ні сини героїв поразили його,
ані велетні славні забили його —
Ні! Юдита, дочка Мераріїна,
вродою обличчя свого здолала його.
7. Скинула бо убір удівства свого
Для піднесення принижених в Ізраелі.
Пахучими олійками намастила обличчя своє.
8. Ув'язала волосся своє завоєм — турбаном,
Надягла свиту льняну — на зведення його.
9. Сандалії її полонили очі його, —
Врода її очарувала серце його,
10. В хвилину, коли кинджал прошив карчило його
Зжахнулись Перзи на очайдушність її.
задрижали — сколихнулись Меди на відвагу її.
11. Тоді закричали бідняжки мої,
налякались безрадні, застрашились,
підняли рев і повернулись-кинулись назад.
12. Хлопята прошивали їх,
як на втечі рабів-невільників, ранили їх...
Погибли від лав Господа Мого.
13. Заспіваю Богу Моєму пісню нову:
Господи, велій єси і славен,
дивен у кріпості, непереможен!
14. Хай служить Тобі все твориво Твоє!
Бо Ти сказав, і сталось,
післав Ти духа свого, і устроїлось.
Нема нікого, хто б протиставивсь наказові Твому.
15. Гори бо з водами з основ подвигнуться,
каміння як віск розтає від обличчя Твого.
Для тих, що бояться Тебе,
Ти все більш і більш милость оказувати будеш.
16. Замала всяка жертва у запах приємний,
ніщо всякий тук у цілопалення Тобі;
хто боїться Господа, кругом він великий!
17. Горе поганам, що піднімаються проти мого люду!
Всемогутній Господь відплатить їм у день судний.
Пішле жар і черв на тіла їх,
і кричати — стогнатимуть у болях довіку.**)

Переклав **о. д-р В. Дзьоба**

---

*) Юдита, на думку св. Отців, проображує Преч. Діву Марію, що стерла голову змієві.

Часи Юдити нагадують дуже сучасні часи, коли знову страшна загроза цілому людству появилася з Півночі. Одначе Мати Божа заступиться за родом людським.

**) При кінці книги Юдити її героїня Юдита, співаючи переповідає, як вона перемогла страшних ворогів Юдеї, що облягали її. Юдита всю перемогу над ворогами приписує Богові.

»Ми є Українці — сини народу високої культури«.
Думки з його праць.

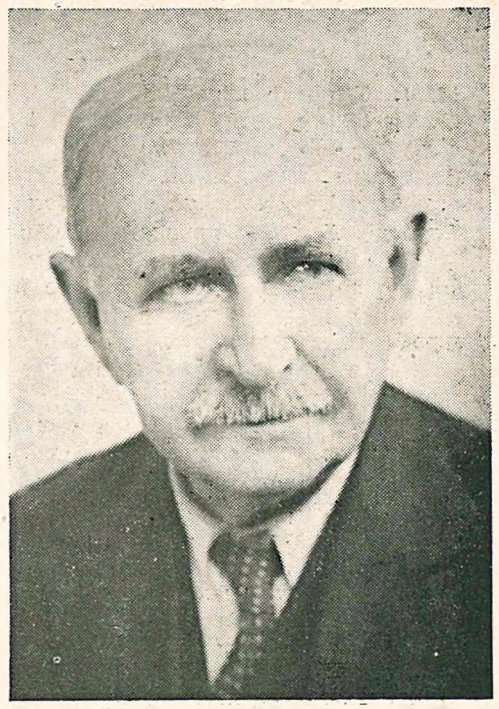

Проф. д-р В. Щербаківський

Кожна нація завдячує свій ріст, свої здобутки поодиноким великим одиницям. Залежно від кількости таких одиниць і від їх якости націю цю оцінюють і ставлять її в ряди менше або більше культурних націй. Одиниці можуть видвигнути народ на височини, вирятувати з небезпеки, як також дати йому підстави до дальшого росту.

Буває часто, що нація не розуміє своїх великих людей, вона пробуджується в сто років після смерти її духового провідника, і тоді найменша пам'ятка, яка залишилася по ньому, стає дорогоцінністю цілої держави. Буває і так, що твори вченого потребують пояснення, бо народ не розуміє вченої мови. Людина, яка береться за це діло, мусить уважати добре, щоби не скривити ідеї автора, бо в цьому випадку вона принесе шкоду не тільки авторові творів, але також і його послідовникам.

Ми дуже часто чуємо про великі винаходи, великих людей, але не питаємо, як вони дійшли до цього. Не можемо заперечувати, що ґенії не родяться, не можемо і забути цього, що кілька великих винаходів були випадковими, але й тут вони потребували удосконалення та вкладу тяжкої праці вчених-винахідників. Але, коли ми застановимося ближче, то побачимо, що й ґенії, і ті, яким вдалося »випадково« дійти до ви-

находу, дійшли до успіхів довгою працею, роздумуванням, вони віддали ціле життя для вищої цілі.

Цього типу люди не міряють часу годинами, вони забувають про такі речі, як день, ніч, поживу, рідню і все інше, що кожна людина так високо цінить. Він ставить собі ціль — виконати діло. Він заходить до своєї лябораторії, кімнати чи, як у давнину бувало, в пустиню і він бачить перед собою одно завдання. Довкруги нього живуть люди веселим життям, мріють про завтра, тішаться гарною погодою, добрим напитком, стравою, а він, цей вчений, сидить над книжкою і студіює, відтак, на підставі цих глибоких студій, творить свої теорії, дошукується правди, старається поліпшити винахід чи винайти щось нове, краще.

Цього роду люди не виступають на зборах, не розбираються в політичних закулісах, не входять у виборчі кампанії — вони працюють на свойому відтинку, інтересуються справами, цінними для цілого народу, або й людства, проблемами, які мають вікову вартість. Наш Ювілят проф. д-р В. Щербаківський, якого ювілей припадав в місяці березні, поставив собі одне питання: »Хто ми? Чиї ми діти? Хто були наші предки?«

Наш Ювілят народився 4 березня (ст. стилю, або 17 березня нов. стилю) 1876 р. в селі Шпичинцях, Сквирського повіту, Київської губернії Батьки його походили із священичого роду. В домі о. Щербаківського відчувався глибокий патріотичний дух і, на ті часи, він був одним із центрів українського життя в околиці. Сам о. Михайло, батько Ювілята, був високо освіченою людиною з великим заінтересуванням до науки і знань, яке вщепив він своїм дітям. Вадимові та його братові Данилові, пізніщому директорові Київського Музею.

Вдома, поки діти пішли до школи, о. Михайло подбав, щоб вони вивчили в письмі українську та церковно-словянську мову. З цим доробком та щиро українським духом наш Ювілят, тоді 10-літній хлопець, вступив у першу клясу Київської Третьої Гімназії, яка була на Подолі на Александріївській вулиці.

Середню освіту закінчує він у Ніженській Гімназії і того ж року записується на фізико-математичний відділ Петербурзького Університету, але тому, що клімат там йому не відповідав, він переходить на слідуючий рік до Московського Університету.

В наслідок провокації, організованої тодішнім начальником »охрани« Зубатовим, наш Ювілят був арештований у Москві, а після трьох місяців ув'язнення був висланий у рідне село під »гласний надзор« поліції на чотири роки з тим, що йому було заборонено вчитися в якомунебудь університеті протягом цього часу.

Тому йому довелося вчитися вдома, в чому допомагав йому книжками та порадами його брат Данило, що тоді студіював у Київському Університеті.

»Гласний надзор« скінчився 1902 р., але його наслідком була заборона Ювілятові студіювати в Петербурзькому і Московському університетах, міг він студіювати тільки в Київському Університеті. Від осени 1902 р. він продовжує свої студії в цьому Університеті, спеціялізуючись в астрономії, складає всі іспити і закінчує його, написавши і оборонивши кандидатську працю (рівновартість докторської праці в б. австрійських університетах).

Після закінчення фізико-математичного факультету Ювілят вступає на історично-філологічний факультет (археологічного факультету в Київському Університеті не було).

Ювілят, закінчивши історико-філологічний факультет, повертається до дому, де його зараз арештують, як одного зі свідомих і активних українців. Не вспів він очунятись після цього арешту, як у 1907 р., у зв'язку з розпуском Державної Думи, він попадає третій раз до в'язниці, де він просидів 7 місяців, а після цього адміністративним порядком був призначений на висилку в Сибір, у Наримський край.

Завдяки заходам Біляшівського, директора Київського Музею, який мав знайомих у Петербурзі, висилку замінено Ювілятові на виїзд за кордон Росії. Наш Ювілят вибрав Галичину і саме на Різдво 1907 р. приїхав до Львова.

Зараз після нового року (1908) д-р Щербаківський захворів на плеврит і виїхав на лікування до Льоврани, на півострів Істрія. В домі сина посла Юліяна Романчука, маляра, де Ювілят перебував стало, пізнав він Митрополита Шептицького, який запропонував йому посаду помічника директора митрополичого церковно-археологічного музею.

Робота в музеї, одначе, не могла виповнити і заспокоїти всіх його заінтересувань і енергії, він — як це він згадує — хотів студіювати наше галицьке селянство, таке різноманітне і кольоритне, йому хотілося продовжувати студії історії мистецтва, бачити Італію...

І це йому в більшості вдалося. Він відвідав кілька разів Італію і південну Францію, студіював мистецьке багатство, а кожного літа їздив по селах Галичини й Буковини, збирав церковні матеріяли для музею, вивчав фольклор другої вітки українського народу.

При кінці 1910 р. повертає він в Полтавщину і в 1912 р. стає директором археологічного і міжнародного відділу в Земському Музеї в Полтаві, в якому залишається на цьому самому пості аж до 1922 року. За ці роки професор зробив 600 розкопок у Херсонській, Київській і Полтавській губерніях. У своїх працях українською і російською мовами (до часу революції українська мова була під строгою цензурою) він пише про розкопки в селі Гончі, с. Липовому та в м. Городищі. До того ж часу належать його наукові праці: »Мальована неолітична кераміка«, »Тілопальні точки і мальована кераміка«, »Брінзові списи з вирізками на території України«, »Матеріяли з археологічних розкопів на Переяславщині«, »Палеоліт«, »Праця по охороні старовини« та інші.

Зміни в Україні наступали одна за одною.

У січні 1918 р. прийшли в Полтаву большевики і завели свої порядки. Скоро потім відбувся гетьманський переворот, в Полтаву прийшли німці. В місті стало спокійніше, стало працювати земство. Професор їде до Києва і там зустрічається зі своїм знайомим Б. Липинським, якого уряд призначив українським амбасадором у Відні. Наш Ювілят прийняв його пропозицію їхати з ним до Відня на посаді мистецького аташе.

Для нашого Ювілята відкрилася можливість видати при цій нагоді другий том свойого »Українського Мистецтва« та закупити книжки для університету в Полтаві, який пляновано скоро відкрити.

Полагодивши тільки справу за-

купу книжок для університету, наш Ювілят по кількох місяцях повернувся в Полтаву, де у вересні 1918 р. відкрито урочисто університет з історико-філологічним і медичним факультетами.

Не дивлячись на постійні зміни в Україні, університет в Полтаві працював і розвивався. На ньому в 1919 р. наш Ювілят габілітувався по археології. Після приходу большевиків удруге університет працював ще до початку 1922 р., потім його замінено на інститут народньої освіти.

З великим болем довелося нашому вченому залишити Україну.

В березні 1922 р. зараз після приїзду до Праги він застає вже Український Вільний Університет, а що його ректор проф. О. Колесса і декан філософічного факультету проф. Дм. Антонович та інші професори знали нашого Ювілята, його запрошено на екстраординарного професора УВУ на катедрі етнології і археології.

В Празі він познайомився з чеськими вченими м. і. з проф. Любором Нідерле, Альбіном Стоцьким та іншими, і студіював у празьких бібліотеках літературу про слов'ян, ствердивши, що в ній про українців майже нічого немає, а коли й є, то в спотвореному вигляді.

Підчас праці в Університеті професор не забуває про друге завдання — пропагування української справи. У ці роки він бере участь в 19-тьох міжнародніх наукових конференціях, як титулярний член Міжнародного Інституту Археології. Йому часто доводиться виступати самому тоді, коли москалі висилають на такі конференції кільканадцять делегатів. Зброя в нього була одна: наукові докази без домішки фальшивої пропаганди. Ця зброя виявилася дуже сильною, бо москалі, призвичаєні боротися дешевою пропагандою, в науковому колі не знайшли успіху.

»До питання Праслов'ян«, »Забута метода«, »До історії праслов'ян« і ряд інших праць, опублікованих чеською, французькою, німецькою й англійською мовами дають основний зміст його досягнень і проблем. Праці ці короткі, однак, там не знайдеш ані одного зайвого слова. Вони повні фактів, переконуючі.

Основною його працею є »Формація Української Нації«, в якій Професор дає науково доведені відомості, почавши від праісторії, про українську культуру та мешканців нашої території. Він живе наукою, дбає, щоб прогалини в науці що повстали в наслідок поневолення, були заповнені, і його ціллю є подати питання української культури в правдивому світлі. Велика шкода, що багато його праць, яких він не міг забрати, виїжджаючи до Мюнхена в 1945 р. залишилося в Празі.

У Мюнхені, діючи на основі уповноважнення останнього ректора УВУ проф. Яковлева, він взявся організувати УВУ наново. Тоді всі професори були порозкидані по цілій Німеччині. Треба зважити, як згадує проф. І. Мірчук, що Ювілят у віці 70 років, робив дуже часті й далекі поїздки в товарових вагонах з метою зібрати всіх професорів і учнів, і всупереч загальному песимізмові, своєю посвятою й рішучістю пустив Університет в дію. На перших зборах його обрано ректором УВУ.

Може в наслідок усіх труднощів кілька місяців після відкриття Університету наш Ювілят захворів і переніс тяжку операцію, тому не міг далі вести Університету. У наступні роки наш Ювілят був

деканом філософічного факультету і продовжував свою педагогічну роботу аж до свого виїзду до Англії в 1951 році.

Від того часу по сьогодні ми можемо побачити його кожного ранку в дорозі до Брітійського Музею, а пізно ввечері ми побачимо в його кімнаті світло. Це значить, що професор ще при столику, при праці.

Ціле життя присвятив він археологічній праці. Він знавець української етнографії, мистецтва, культури, пісні, народніх звичаїв. Українська культура є багата, але її треба знати, а в нас є дуже мало людей, що знають багатство культури українського народу. Він гостро виступає проти тих, що не додержуються або порушують історичний стиль українського мистецтва. Чим стиль є чистіший, тим певніше він вказує на вартість автора. Хто не має ні свого стилю, ні народнього, того мистецький твір не є характеристичний і не дає глядачеві ні настрою, ні вдоволення.

Працьовитість, скромність, глибоко християнський світогляд — це основні риси його характеру. В короткій статті годі описати його заслуги для українського народу. Ми радіємо, що він є серед нас.

»Між нами і москалями немає жодного ні кровного, ні духового зв'язку. Запам'ятайте це і перекажіть Вашим читачам« — сказав мені проф. В. Щербаківський, коли я прийшов до нього доповнити інформації про його життя й працю. »Старший брат« — це московська вигадка. »Не будьте грамофонною плитою, а витривало стійте при своєму народі і боріться за його самостійність« — такий дороговказ він дає нам, молодшому поколінню. »Ви сини багатої, культурної нації, яка в ранніх початках мала зв'язки, прямі зв'язки з грецькою, римською і іншими ранніми високими культурами. Ніколи ні Москва, ні Польща не була тим посередником, носієм культури для українського народу« — читаємо в його праці »Формація Української Нації« та в інших творах.

Ювілей проф. д-ра В. Щербаківського припадає на 17 березня 1956 року. Управа ОбВУ і Редакція »Сурмача« висловлює з вдячністю найкращі побажання нашому Ювілятові і бажає йому многих літ, кріпкого здоров'я, успіхів у дальшій його праці і діждатися хвилини повернення до Вільної Християнської України.

* * *

Ми, звичайно, відзначаємо Ювілей посилкою телеграм, привітів, виголошуємо на прийняттях красні промови і на цьому наша діяльність закінчується.

У професора є ненадрукований твір »Українська Хата«. 50 кольорових малюнків різних мистців і 20 фотознимків творять збірку майже трьох поколінь його рідні і відомих артистів-малярів. Ці малюнки нагадують кожному українцеві його хату з розмальованими печами, мисниками, мисками й тарілками. Лави, столи, образи на стінах, вигляд хат із-зовні, а відтак вишивані рушники, подушки — це все нагадує багатство української культури. Професор вибрав найкращі чисто українські взори підчас своїх поїздок та з різних музеїв. »Українська Хата« — це монументальний твір, доказ високої української культури, благородної духовости нашого народу.

На еміґрації взагалі таких видань немає і нема матеріялів, щоб показати молодшим поколінням наше мистецтво. Кошти друку

цієї книжки будуть становити 2000 фунтів стерлінґів або 6000 долярів. Українські організації на терені Англії спроможні допомогти тільки частинно. Тому ми звертаємося з проханням до всіх наших організацій і установ на еміґрації, а також до поодиноких громадян допомогти Ініціятивному Гурткові фінансово в довершенні цього діла. Про пренумерату згадаємо пізніше в оголошенні, однак жертводавці, які пришлють З НАГОДИ 80-ліття не менше, як **п'ять шилінгів або один доляр одержать в дарунок »Ювілейний Збірник«**, а гроші ці підуть на видачу »УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ« (адресу подаємо нижче).

Цю книжку ми сміло можемо показати чужинцям (вона буде видана українською і англійською мовами) і нашим дітям, які родилися на еміґрації, та сказати: »Це ж українська хата, така, яка була в мене, в моїм селі«. Дитина й чужинець, побачивши цю книжку, не забуде ніколи цих гарних образів у кольорах, і вона створить правдиву уяву про наше село, місце походження батьків-українців. Виданням »Української Хати« ми сплатимо великий довг нашому Ювілятові, який повних вісімдесять років свого життя присвятив своєму народові.

Гроші можна слати на адресу: »Ukrajinska Chata«, 49 Linden Gardens, London, W. 2., Great Britain.

Подав І. Федчиняк з матеріялів до »Ювілейного Збірника« та на підставі інтерв'ю з проф. д-ром В. Щербаківським, а також з протоколів засідань Ініціятивного Гуртка.

Фраґмент з прийняття в честь проф. В. Щербаківського.

Сотн. В. Перебийніс

Більше мужности Пане Поручнику!

Восени 1920 р. головний штаб Дієвої Армії УНР переїхав з Городка Подільського до Волочиськ. Оперативний штаб на чолі з генералом Омеляновичем-Павленком виїхав на конях в поле на фронт. Частина штабу залишилась при другому відділі, а саме при ген. кватирмайстрі Ткачукові. Довкруги волочиського двірця було повно тилових частин. У близькому селі перебував евакуйований уряд УНР. Скрізь було гостре поготівля.

Тієї ночі я відбув нічну варту в штабі армії. В світлиці 1-ої кляси залізничої станції застаю телефоністів й канцеляристів, які в поготівлі ждуть на накази. На мапі штабу було легко зорієнтуватися, що фронт зближається до Збруча у вигляді підкови.

Нараз кличуть мене до телефону. По другій стороні дроту вартовий генерал хоче упевнитися, чи все є в порядку. Відтак він наказує приготовити паротяги до вивозки поранених, медсестер і лікарів. У розмові відчуваю, що ніч не буде спокійна. Стараюся, однак, опанувати себе, хоч французи, які закватирували на першому поверсі, також не спокійні, і часто заглядають на мапу штабу. Румунський полковник скаржиться, що він не може спати, бо хоч гук гармат є далекий, але він не хоче попасти в руки большевиків. Я старався заспокоїти його, але повідомлення дижурного підстаршини: »До телефону, пане поручнику!« — не дає докінчити речення.

»Гальо, Проскурів, штаб Дієвої Армії« — заявляю. По другій стороні дроту впізнаю голос Командарма. »Що у вас є на мапі?« — падає запит. Здаю рапорт про загальний стан, як також про вагони на Проскурів. Звітую дещо нервово.

»Вагонів не висилайте. Я зі штабом залишуся на фронті. Чужинців старшин і журналістів переведіть зі штабу до квартирмайстра ген. Ткачука. Уряд має негайно від'їхати за Збруч. Скоро підготовити дві переправи для військ на ріці Збруч. Прошу повторити наказ« — закінчує ген. Омельянович-Павленко. Збираючи останні сили рівноваги, я повторюю наказ дослівно. Після закінчення мойого рапорту настала коротка мовчанка, а за нею: »Більше мужности, пане поручнику!« — відізвався спокійним голосом ген. Омельянович-Павленко і відложив слухавку.

Коли я відбирав наказ і глядів на мапу, я був свідомий, що наше становище не веселе. В моїй голові пересувалися блискавкою питання: »Що буде далі? Чи видержимо?«, але в цю хвилину я пригадав собі спокійний голос командарма і зрозумів, що люди великих дій і чинів мусять в першу чергу бути опанованими.

Над вечір того дня я вже був за Збручем. На другому боці річки ішли ще бої. Бронепотяги плювали дуже часто останнім вогнем. По цей бік наші частини складали зброю: 1-ий Полк Чорних Запорожців, інші »Чевоні кавалеристи Котовського« не складали зброї. Саме в момент, як Кінний Полк Чорних Запорожців закінчував перехід Збруча й складання

зброї, бригада Котовського, що посувалася вздовж Збруча з півночі, заатакувала переправу.

Від тієї хвилини минуло багато років. Багатьох наших вояків ми бачили опісля знов у мундирі підчас останньої війни. Вони не втратили надії, не зреклися своєї мети — боротьби за самостійність

У тяжкі хвилини мойого життя я часто говорив собі: »Більше мужности, пане поручнику!« Те саме хочу передати вам Дорогі вояки, будьте мужні, хоч би які тяжкі хвилини прийшли у вашму житті! Ви повернете ще до Батьківщини, як переможці, бо ви не зреклися своєї мети — вибороти Україні волю.

Шпигунська афера в цісарській Австрії

Перед першою світовою війною командування австро-угорського цісарства довідалось, що дуже важливі військові таємниці передаються до Росії. Пошуки не дали успіхів, тому заряджено таємну цензуру листів на пошті. Одного дня цензура повідомила, що прийшли до Відня два підозрілі листи, які мають залишитись на пошті так довго, доки не зголоситься відборець. В обох листах були тисячі австрійських корон. Поставлено двох агентів, які мали непомітно стояти коло скриньки з цими листами, доки хтось по них зголоситься. Агенти стояли протягом трьох місяців і ніхто не зголошувався і через те чуйність їх слабла з дня на день.

Одного дня вони зауважили, що якийсь чоловік одержав листи, вийшов з пошти і сів до таксі. Вони були стурбовані, бо не мали часу побачити нумер таксі. Однак, незабаром таксі вернулося, вони всіли до нього і казали себе везти туди, куди завезено незнайомого чоловіка. В середині таксі вони знайшли шкіряну піхву на кишеньковий ніж. Агенти додумались, що невідомий чоловік витягнув ножа розтинав листи і забув піхву.

Шофер пояснив їм, де він завіз згаданого пана, а відтак той йому заплатив і сів до другого таксі, і він чув, як той другому шоферові казав їхати до одного з найкращих готелів.

Коли агенти приїхали до готелю, запитали портьєра, хто недавно прибув до готелю.

Вони попросту не хотіли вірити, як портьєр їм сказав, що це полковник Редль з Праги. Для звичайних агентів це була завелика персона, тому вони пішли до свого командира і показали піхву, яку знайшли в таксі.

Шеф розвідки пізнав піхву полковника і післав до нього чотирьох вищих старшин. Вони прийшли до полковника і запитали його, чи він часом не знає, чия це піхва. Полковник Редль відповів: »так, це моя, тепер уже все запізно, я тільки попрошу панів вийти з кімнати і позичити мені револьвера«. Коли старшини залишили кімнату, почули стріл, яким закінчив життя полковник Редль.

Полковник Редль був сином начальника в'язниці у Львові і кар'єру здобув лише своїм спритом, бо тоді на вищих постах були старшини тільки з визначних родин. Невідомо, як це сталося, що влада не зауважила, що Редль,

не маючи маєтків, живе понад стан, хоч він майже був шефом австрійської розвідки, а згодом шефом штабу в Празі, тобто на посадах, де людьми звичайно цікавляться.

Цю справу і досі ще не вияснено.

Коби так іще чоботи!

Не дуже давно цілий західній світ поніс великі жертви, щоби подолати німецьку армію. Тепер західній світ організує у військові ряди таки тих самих німців. Справді, для Заходу це не дуже приємно, але всі вважають, що в сьогоднішній ситуації це необхідно.

Тепер німецька армія має всього 900 рекрутів, 95 старшин із другої світової війни і 25 американських підстаршин, як інструкторів. За три роки німецька армія має мати 12 дивізій, разом 360.000 чоловік. На чолі цієї армії стоїть генерал Ганс Спайдель, колись права рука маршала Роммеля.

Щоб якось запобігти поширенню пруського мілітаризму серед вояків, нове військове право дозволяє їм брати участь у цивільному житті. Вояки, крім військового вишколу, будуть слухати лекції про всі проблеми, які має цивільне населення.

Нові німецькі рекрути — це молоді люди, які вступили до війська, як охотники. Ціль їх — посвятити все, щоб відбудувати німецьку армію. Доказом цього є те, що багато хто з них, маючи вищу освіту, зреклися доброї цивільної праці і пішли служити за малу платню.

Рекрутів приміщено найбільше по двоє-троє в одній кімнаті, ліжка з модерними матрацами, стіл, крісла і радіо в кожній кімнаті. Вранці встають 5.15, сніданок 5.45, вишкіл починається 6.30 і триває до 12-ої, дві години обіду. Обід у гарній кантині, до стола подають кельнерки. Від 2-ої до 6-ої по обіді знов вишкіл, від 6-ої до 10-ої вільне, а о год. 10-ій кожний мусить бути в ліжку.

Загалом рекрути задоволені і пишаються своєю військовою службою, є тільки деяке незадоволення з приводу мундирів. Вони мають шоломи, подібні до американських, блюзи з відчиненим ковніром і краватки також подібні до американських. Найбільше, одначе, разять рекрутів черевики, що є подібні до англійських, і вони кажуть: якби так німецькі чоботи, то все інше могло б залишитись.

* * *

Новообраний голова СУБ в Манчестері, шукаючи нової форми для Різдвяного побажання з нагоди свого вибору при виході з церкви крикнув: »Щоби довго не розводитися зі святочними побажаннями, то засилаю вам ВЕСЕЛИХ УСПІХІВ«.

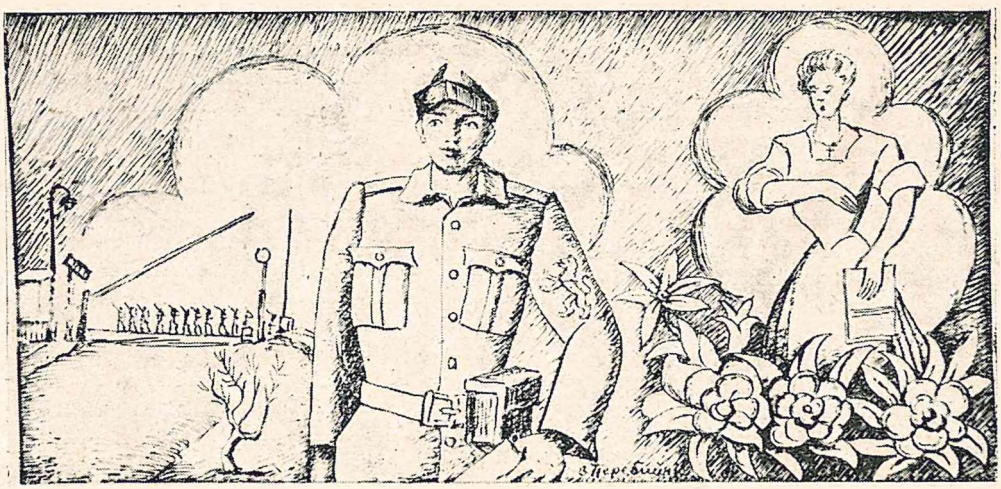

В. М.

»По мундир«

(Виїмок із більшого спомину: »З фабрики німецької ракетної зброї — в Українську Дивізію на Словаччині«.)

Після Свят Різдва Христового рекрутські дні проходили немов би жвавішим темпом. Погані, то знов добрі, вістки на зміну долітали щоднини до вух. Викликали палкі дискусії, родили сподівання кращого. Не малою, а до того ще й радісною вісткою для рекрутів було це, що міська управа міста Чадца (на Словаччині, де в той час примістились запасні частини нашої Дивізії) відпустила для нас великий модерний будинок міської середньої школи. Радість не будь-яка це для рекрутів, що обдерті, в обношеній обуві, в холодних, бетонових галях напівзруйнованої ткацької фабрики, підстеливши під себе кілька смерекових гилячок, — вичікували місяцями на приділ мундирів та відмарш до вишкільних частин. А тут всміхались до них ясні, привітні, огріті залі новенької школи. Та зразу насувалась злослива думка. Чи надовго? Бо ось прийшла нова вістка. Большевики вже за нашими плечима. Здобувши Краків без більшого спротиву, сунули на Шлеськ, а тим самим на нашу Чадцу, положену ледви кілька кільометрів від шлеської границі. От чортівська доля! — подумав не один. Коли зачинає бути краще, тоді зараз же й кінчиться! Навіть погрітись не дадуть у новому приміщенні.

А тим часом частини нашої Дивізії, що розташувалась була десь на схід та південь від Чадци, почали поспішно перекидатись на північ від Чадци, бо саме звідси йшла тепер загроза. Сповнені тривогою про завтрішній день засипляли ми на своїх нових приміщеннях. А ранком нова вістка. На змі-

ну радісна. Врешті мундири прийшли!

Небаром одержую зарядження, що в найближчу суботу, після обіду, маю здати все своє цивільне вбрання й вибрати військовий мундир з маґазину. Заховуючи добрі рекрутські звичаї, випродую все, що тільки можна продати, а що забрали б при мундируванні собі німці, а сам вдягаюсь у якесь лахміття, покинуте кимось, як зовсім негодяще. Так приготований, іду в суботу до магазину. А там несподіванка. Забракло мундирів. Обіцяють, що, можливо, в найближчий понеділок прийде новий транспорт. »Маєш бабо книш!«. Тут зима, я — голий — босий, а мундир бог-зна коли дістану. Черевики без підошв, убраннячко до сита подібне, а про якийсь плащ я вже й не згадую зовсім. А морозець потискає здоровий. А тут ще перспектива близького поспішного відмаршу з уваги на близькість фронту. Що його робити? Та ж не хочеться так якось по-дурному замерзати. Розглядаюсь кругом і завважую в кутку під магазином якесь лахміття. Беру в руки, приміряю, ніби добре чиєсь убрання покинуте. Ні, таки зовсім добре, бо діри на знайденому в іншому місці, як на моєму. Не буду хоч грішним тілом світити, — подумав, — і надягнув поверх свого. Зразу тепліше стало. Ще коби якось черевики якісь роздобути, то й біда не була б така страшна. Та черевиків ні на лік ніде не видно. На них великий попит на цілій Словаччині. Нема ради! Добуваю з кишені кусок шнурочка і прикріплюю ним відорвані підошви своїх черевиків. Коби лише ближче до понеділка. По новий мундир! Сяк-так пристроївши себе до зимна, вибігаю на вулицю міста, а тут знову щось нове. Почерез дорогу головної шоси звисла колійова рампа. Ввесь рух по обох сторонах дороги зупинився, а на колійових рейках довжелезний поїзд, загружений танками, в напрямі на Шлезьк. По другому боці колійових рейок, вздовж шоси, просуваються якісь боєві частини війська. Підходжу ближче і дивлюся, а це наші частини Дивізії, з легкою артилерією, їдуть на словацько-шлеське пограниччя здержувати вже большевиків. Нараз довжезний поїзд з танками рушив, рампа знову підійшла вгору, а словацьке населення, цілком свобідно розташувалося по обох сторонах дороги, щоби вітати наших хлопців з Дивізії. Найбільше тут зібралося, як звичайно, словацьких дівчат. Вони зібралися по 2-3 вкупі, лише пантрували своїми очима за нашими хлопцями. А наші хлопці, один в одного, як струк. Не Нойгамером вони тут годовані. Червоні обличчя, веселі настрої, фронтовий мундир, зброя при собі — оце й те, чого тутешні словацькі дівчата ніколи не пропускали мимо своїх очей. Нараз чую радісний сміх і голос дівчат. Вони показують пальцями на одного незамітного хлопця. Дивлюся і я, кого тут такого найшли наші »слєчні«, однак нікого не пізнаю. Аж з хвилиною, як одна група, маршуючої частини нашої Дивізії нас проминула, я щойно тоді побачив, що словацькі дівчата зробили »замах« на срібненький пасочок хорунжого Яримовича, з Тернополя. Цього справді не легко було завважити, бо наші частини, маршуючи в фронтовій зимовій уніформі — не мали жодних понашиваних ступнів та відзнак, за винятком цього єдиного срібного пасочка на шапці старшини. Це був улюблений па-

сочок для наших »словацьких слєчних«, тільки не на голові німця, а таки на голові нашого українця.

Однак не довго тривало, ніким, ніде не заповіджене, так радісне вітання словацьким населенням, перемаршовуючої крізь Чадца частини нашої Дивізії. Небаром головна шоса міста зрідла, нових перемаршовуючих частин нашого вояцтва не було вже видно, а ці, які тількищо попри нас пройшли, також віддалювалися від нас і зникли на шляху. Міщанство Чадци, не маючи кого вже більше вітати, почало помалу розходитися по домах, тільки шкільні діти, а ще більше дорослі словацькі дівчата, почіплявшись по дві-три, попід руки, ще довгий шмат дороги міста, супроводжали, в довільному марші наше вояцтво.

За чепурним, біленьким, зимовим, фронтовим мундиром (наших хлопців) ледве не маршували словачки аж ген на фронт, на Шлезьк! Подумав я. Чар мундиру теж щось значить. Словачки любили мундир, та не менше мундир наших хлопців любив теж словачок.

Мимоволі поглянув я на себе та зразу зненавидів себе самого. В старому цивільному лахміттю, як дід на прощі, нахилившись з хідника над шосою, тішуся, що моїх побратимів у маршовій колоні крізь місто збіглося вітати так численне населення Чадци. Ніде правди діти! Населення радо вітало моїх дивізійних побратимів, але не таких побратимів, як я, що й до сьогодні залишився ще без військового вишколу та без мундиру. Соромно стало мені самому. Я щез швидко з хідника вулиці і, добривши до будинку рекрутів, рішив більше не показувати носа в місті, аж поки не надіну на себе так довгожданого мундиру. На щастя, сподіване німцями, наше близьке сусідство, на шлезько-словацькому пограниччі з большевиками, не позволило вже довше ждати на мундир. Зараз після обіду, в найближчий понеділок, покликали німці до мундирування всіх немундированих рекрутів. Був це пам'ятний день для мене. Я перший раз у житті зголосився по військовий мундир.

Саме мундирування відбувалося дуже справно, з малою, однак, недостаточно часу. Одне пополудня, ще й до цього в місяці січні, було надто коротке до обмундирування такого великого числа рекрутів. Тому нічого тут дивного, що почавши наше мундирування з обіда, прийшлося його нам кінчити в темний сумерк, в морозний січневий вечір. Проте порядку, тишини в часі мундирування я не можу забути ніколи. Примірявши на початку черевики, блюзу, штани, мантлю, шапку й пояс, я станув в загальну чергу на подвір'ї перед маґазином по відбір всіх інших додатків до мундиру.

Темніло вже надворі і здоровий морозець щипав наші вуха, як ми, ставши в спільну чергу на подвір'ї, не бачили нашій черзі ні початку, ні кінця. Але скоро наші настрої злагідніли, коли небаром побачили, що наша черга не буде така, як в Сов. Союзі за хлібом або цукром. Ми повірили, що буде це щось більш практичне, так би мовити, — по військовому.

На просторому подвір'ї перед маґазином поставлено кожного з нас, рекрута, перед розстеленим на снігу коцом. Коц був нашим екраном. Ми мали лиш глядіти на нього і записувати собі в пам'яті нову появу складеної час-

тини нашого мундиру. Перший, пам'ятаю впав на коц наплечник. За ним ремінчики до нього. З черги — светер, сорочки, підштанці, скарпетки, рукавиці, окуляри від сонця, окуляри від пороху, хустини до носа, прилади до шиття, прилади до їди та, врешті, невідступні приятелі вояка — менажка, польова пляшка і такий багато-надійний, за цілу II-гу світову війну найбільш популярний — хлібак — »брот-бойтель«. Усе дали! Не жалували вже нічого. Чого не мали — обіцяли ще додати. Між іншим мав ще кожний одержати обов'язковий подарунок газової маски.

Покінчивши з мундируванням на подвір'ї перед маґазином... я прихапцем і напотемки, згортаючи з коца всі додатки до основного мундиру, спихав їх лише, чим швидше, до свого нового наплечника та, придавивши стародавнім звичаєм коліном згори, зашморгнув шнурком остаточно моє нове майно. Скільки радости, скільки доброго самопочування я відчув цього вечора, коли наплечник мій вже не був порожній. Тому, закинувши його одним лише ремінцем на плече, я потащив його до дому рекрутів, як лис курку до нори. Переступивши поріг будинку, зразу стало мені якось дивно. У всіх коридорах, у всіх залях, я ніде не міг вже знайти ні одного рекрута в цивільному убранні. Куди лише чоловік не поглянув — всюди зеленів лиш один мундир. Ніде правди діти — мундир робить вояка. Аж мило окові було глядіти!

Цього вечора, до пізної ночі, не клалися спати наші рекрути. Кожний докінчував своє мундирування. В кого мантля була за довга або блюза не до ладу, той ходив від залі до залі й підшукував собі відповідну виміну. Не в одного рекрута аж піт на чоло виступав, коли нова пряжка ремінця не заходила, як слід, в позначені дірки. Мало хто тоді з рекрутів бажав заводити довільну розмову. Новий мундир, як мала дитина маму, приневолював кожного лиш на нього глядіти. Запізнавшись докладніше з моїм мундиром та набравши переконання, що моя блюза буде на мене добра, я почав вкладати до поодиноких кишень моєї блюзи військову книжечку, календарець, гребінець і олівець. Встромивши назад руку до бічної кишені блюзи, на моє велике здивування знайшов чорнилом записану картку паперу. Записка була писана по-німецьки. Я читав: »Дорогий приятелю! Цю уніформу я шила для тебе, то ж не забудь про мене. Коли будеш на відпустці, в Німеччині, прошу, відвідай мене«. Внизу повним прізвищем була підписана кравчиня фабрики військових мундирів у Штутґарті.

Цією приємною несподіванкою я не закінчив свого мундирування, бо пам'ятаючи про те, що завтрішній вишкіл рекрута пічнеться зразу від проби пришитих ґудзиків в мундурі свіжо-спеченого рекрута, я ще раз провірив всі ґудзики свого мундиру. На щастя... всі були в порядку! Врадуваний, зі спокійною головою та спокійним сумлінням перед завтрішнім, першим днем, справжнього рекрута — я, сівши на наплечнику, добув з горішньої кишені блюзи мій календарець, олівець, та таки по-вояцьки пишучи замітку в календарці на коліні, написав: 21 січня 1945 р. на словацько-шлезькому пограниччі, в Чадца я надів на себе мундир Української Дивізії.

Д. Бартків

Боротьба Ірляндії за самостійність

(Закінчення)

Англійці ловлять всіх 8 провідників, що підписали Акт Проголошення Самостійности і 9 інших провідних осіб, яких військовий суд засуджує на розстріл. Присуд виконано негайно. Розстріляно також Дж. Коноллі, якого на місце розстрілу принесено з в'язниці на ношах, бо він був попередньо ранений в бою. Він не міг стояти на власних ногах і присуд над ним виконують, коли він сидить прив'язаний на кріслі.

Зразу заарештовано біля 2000 осіб, між ними і Е. Де-Валеру, який, хоч був американським горожанином, належав як провідник до одної повстанської округи. З огляду на американське горожанство, він не підлягав безпосередньо військовому англійському судові і тому його перевозять до Англії і засаджують в тюрму в Лінкольні.

Ця жорстока розправа англійців з повстанцями, а особливо з їх провідниками, розбудила у всіх ірляндців без виїмку національні почування і любов до країни і проводу та додала їм стійкости в дальшій затяжній боротьбі. Організуються нові повстанські загони, які нападають на англ. військові об'єкти, поліцію, палять доми і маєтки. Надзвичайний стан існує і далі.

Льойд Джордж, англійський прем'єр міністрів затверджує Акт Самоврядування, одначе Сінн Фейн (найсильніша націоналістична партія) та північні юніоністи бойкотують його. Де-Валері пощастило втекти з тюрми і добитися потаємно, при помочі зв'язкових, до Ірляндії. Для арештованих проголошено амнестію. Англія проголошує мобілізацію до англійського війська, але безуспішно. Мобілізація ще більше скріплює революційне наставлення народу. Де-Валеру очолює Сінн Фейн партію і йому вдається приєднати і взяти під контролю республіканський та унійно-монархістичний рух. Тоді створюється т. зв. І. Р. Б. (Ірляндське Революційне Побратимство).

У виборах 1918 р. Сінн Фейн отримує 73 голоси, парляментарна партія 6, Уніоністи 26. Кандидати з Сінн Фейн відмовилися їхати до Лондону і засідати в парляменті Вестмінстеру, а замість цього створюють для себе революційний уряд у Дубліні. Де-Валеру вибрано президентом. Добровольців переформовано у військову формацію ІРА (Ірляндська Революційна Армія), наладнано судівництво і місцеве самоврядування. Моральна і матеріяльна допомога йшла далі з Америки. Почались наново атаки на поліцію і військо. Англійці знову проголошують надзвичайний стан (січень, 1919 р.) і уряд переходить у підпілля, в якому перебуває до липня 1921 року.

Для поборювання партизанського руху англійці організують спеціяльні поліційні відділи, т. зв. (Black and Tans) Чорні і Бронзові. В північній частині протестанти почали застосовувати репресії супроти католицького населення і в наслідок того розгоряється громадянська війна. В листопаді 1920 р. англійський уряд визнав два незалежні уряди: один у Ду-

бліні, а другий в Белфасті, одначе така розв'язка не вдоволила ірляндців.

Англійці застосовують дальші репресії, заарештовують коло 5000 членів ІРА. Військова сила змаліла, але самостійницький рух зростає. Загальна опінія в Англії і в Америці була проти політики Льойд Джорджа і він годиться на переговори з ірляндським урядом та визнає його в липні, 1921 року.

Ірляндська делегація запропонувала один уряд для всієї Ірляндії і погодилася залишитись дальше в складі брітанського комонвелту. Ірляндії признано таку саму конституцію, як Канаді. Зайшли, однак, розбіжності над присягою вірности короні. Англійський уряд поставив свої вимоги, а радше ультиматум який делегація приймає. Де-Валера був проти такої угоди, але його уряд визнав її. Він резигнує з голови уряду, а на його місце приходить Артур Ґріффітс. Партія Сінн Фейн розбивається, республіканці бойкотують новий парлямент, який був признаний тільки для Півд. Ірляндії. Щоби дійти до розв'язки, де-Валера пропонує загальне голосування після нових виборів. 58 голосів було за признанням договору, 36 проти, 34 ін.

ІРА пішла в підпілля, Артур Ґріффітс незабаром помер, його співпрацівника М. Колінса вбито, і на чолі уряду стає Віліям Косґрейв. Громадянська війна продовжується до квітня 1923 року. Ірляндія ввійшла в склад брітанського комонвелту, подібно як Канада. Нова Зеляндія, Австралія, Цейлон і т. п.

В 1948 р. ірляндський парлямент затвердив ухвалу про цілковите відірвання Ірляндії від комонвелту (Південна частина), і Ірляндія стає республікою. Північна Ірляндія становить завжди ще проблему, одначе вона є дуже складною, так що скорої розв'язки передбачити не можна.

Іван Франко

Росіє!

Росіє! Де лиш ти поставиш стопи,
Повзе облуда, здирство, плач народу...
Ти тиснеш і кричиш: »даю свободу!«,
Дреш шкуру й мовиш: »двигаю культуру!«
Ти... мов упир із серця соки ссеш...
Лиш гадь і слизь росте й міцніє в тобі,
Свобідний дух, або тікати мусить,
Або живцем вмирає в твоїм гробі...
Як стривожені коні —
Ти поплутала народи,
Всім давши зверхні вигляди свободи,
Щоб одні одних гризли і душили
І хоч всі дружно рвуться з того круга,
Та в ріжні боки шарпають друг друга.
Цей колот — джерело твоєї сили.

Іван Вацяк

ТРИ РУНДИ

Від того часу проминуло вже понад тринадцять літ. Юні колисгруди починають чимраз більше привикати до сірої камізельки, рідше і рідше зриваюсь ночами в сні на рев команди і вже, від якогось часу дещо спокійніше і байдужіше оповідаю враження пережитого. Та, коли хата опустіє, на дворі дощ зашумить об шиби, і десь біля печі цвіркун зацвіркоче одинцем, — мені чомусь жалко стає за старими добрими часами.

Коли, одначе, запитав би мене хтонебудь у такий момент, що я розумію під »старими добрими часами«, мені направду важко було б відповісти. Може це я жалую за тою радісною вісткою, яка сповістила моє звільнення з тундр далекого Сибіру, може й досі ношу в душі відбиток моменту вибуху німецько-большевицької війни, або, впрост, підсвідомо жаль мені нізащо вилинялих літ.

Бо польського мундира Андерса (якого, що до речі, і так розніс вр^бці, копаючи у фармера бараболю) я не жалую. А в тому (що не жалую зг. польського мундуру) поміг мені також пор. Твардовскі. Ми оба з ним сиділи в Сиблагу, а відтак я був приділений до технічної сотні, якої він був командиром.

Одного ранку — вже при зброї, та ще на совєтській території — він тримав до сотні »балак« на тему змеханізованого постачання. Я не знаю, як довго і про що він говорив, бо в цей момент я блукав думками по лісах і горах моєї рідної Лемківщини. Аж враз пор. Твардовскі розбудив мене з задуми голосним вигуком: »О чім я в тій хвилині балакав, Янє?«

Я виструнчився, та й кажу: »О заопатшеню, панє поручніку«.

»Я думав, що спите стшелец, . . . Ну, і чим довезеш кухню до передніх частин в такому випадку, Янє?«

»Ще перед вчора — кажу — було б фук довезти, пане поручніку, бо були оба коні нашої сотні живі, але сьогодні вже гірше, бо сивого, як не милюся, мали вчора на вечерю«...

»Я не говорю, стшелец, про якийсь окреслений час, я маю на думці витворену ситуацію... Скажімо, що така ситуація заіснувала підчас польсько-німецької війни 1939 року«.

Я миттю кинувся в думках шукати технічних сотень того часу, та ніяк не міг собі їх пригадати. Аж враз, мов з неба — думка: »ровером — кажу, — пане поручніку, ровером!«

На кілька секунд запанувала тиша. Аж тут познаняки (сиділи завжди окремо від всіх) заревли сміхом: »Свуй Юсько і не бреше, бо моцарствова навіть роверів не мала, і що там заливати голодні кавали«.

Кресов'яки за те кинули на мене соткою другомайових громів, а жидки лише замахали руками і загомоніли — »уф, уф«.

* * *

З початком осени 1942 р. почали висилати стрільців на шоферські курси. Так склалося, що в нашій сотні була більша частина українців, відтак по кількості йшли жиди, а останні були поляки. Мимо такого відношення національних груп в сотні, охотників на згаданий курс — українців ців що до одного відкинено. На наші протести у майора Вайдовича, останній нам вияснив, що справа шоферського курсу належить до виключних компетенцій командира сотні і він в цьому напрямі нічого вдіяти не може.

»Командир сотні, — продовжував майор Вайдович, — не скриває переконання, що українцям не можна довірити машин, бо це їм улегшить перейти при першій нагоді до німців. Він також вирішив поповнити ціле запотребування жидами, бо ті, з відомих причин, до німців не підуть. Я думки вашого сотенного не поділяю і щиро вірю, що час оправдає мої симпатії до кожного вояка, незалежно від його національного походження«.

З тим ми і розійшлися.

Минуло знову з півроку часу. Новоспечені шофери — жиди давно вернулись з курсів і, на нашу заздрість, скоро зафасували новенькі автомашини. Це сталося якраз в момент, коли наша дивізія переходила межі Палестини. Все йшло пляново, аж однієї ночі розбудив нас зі сну якийсь незвичайний рух у сотні. Скоро і гудки загули на алярм, і вишкільний табір обступила англійська військова жандармерія. Над нашими сірими шатрами завис на мить переполох. Одні твердили, що нас знову »продали« большевикам, українці злякались польської пімсти, а познаняки знову думали, що десь близько німці на парашутах спустились. Лише жиди мабуть перший раз цієї війни нічого не побоялись, бо всі вони, як сподівався майор Вайдович, цієї самої ночі враз з усім вирядом і новозафасованими машинами кудись здезертували.

* * *

Після цього випадку я втратив пор. Твардовского з очей. Як член пол. корпусу, пройшов я у міжчасі цілий Середній Схід, Північну Африку й Італію. Багато дечого змінилось; не один гріб з польським написом навіки прикрив українське серце, приносячи впавшому вічну кривду. Та врешті війна скінчилася, і я з кількома приятелями шукав нагоди, щоби якось розв'язатись з польським корпусом. Роздумуючи отак над нововитвореною ситуацією, я ви-

брався одного вечора до італійської корчми, куди сходилися часто на гутірку майже всі українці нашої частини.

Цього вечора згадана корчма була особливо переповнена. Всюди по боках ляд йшли оживлені розмови, хто про що. Дехто поп'яному хитався, хтось там в куті плакав, а ще інші били кулаками в стіл, проклинаючи »бульдоґа« — Черчіла, що »продав« моцарствову. Та найгаласливіші з усіх груп були таки повстанці Варшави, що якраз кілька днів тому прибули до корпусу. На їх сорокатих партизанських мундирах видніли цілі ряди різних відзнак, а на пагонах »мнуство« звізд. Ще я не вспів, було, ближче приглянутись присутнім, як раптом на середині корчми залунав чийсь здоровенний голос, взиваючи присутніх до спокою. По кількох хвилинах накликування ціла корчма вспокоїлася і повстанець Варшави, якому належав здоровенний голос, почав промову. Його п'яно прижмурені очі невпинно кружляли по цілій корчмі, немов когось шукали, а язик молов й молов. — »Не мали набоїв, офіцери повтікали, союзники зрадили, але найгірше це — українці«. »То вони завдали нищівний удар в плечі, то вони знищили і пограбували Варшаву«.

Мені здавалося, що я вже десь чув цей голос, та не знав де. Аж враз наші очі зустрілись і в них я пізнав пор. Твардовского. Я був певний, що і він пізнав мене. Ситуація була для мене дещо невигідна, бо це були часи післявоєнної »мандрівки народів« і смерть людини була звичайним явищем, над яким ніхто не розчулювався. Врешті, тут до діла я мав з »елементом«, якого минувшина була щонайменше під знаком запитання.

Вигукуючи так протиукраїнські кличі, промовець враз почав зближатись в мій бік. Очі присутніх в корчмі »сибіряків« повисли на мені, бо вони добре знали, що я українець. Ще крок і рука Твардовського спочила на вилогах моєї блюзи. Мимохіть я сягнув рукою в кишеню, де лежала »дев'ятка«, з якою я ніколи не розставався. Та пор. Твардовскі (тепер полк. А.К.) не думав авантури. Він витяг з кишені відзнаку варшавського повстання і, заки я міг зорієнтуватися, зачепив мені на груди, додаючи, що я є одинокий українець, якому така відзнака належиться.

Моїм тілом затрясла буря спротиву, бо, по словах тієї людини, я мав би бути чимсь іншим, ніж решта мільйонів моїх земляків, які мали свої власні турботи і свої власні жертви та руїни. І одним рухом я вирвав, здається з куском матерії, згадану відзнаку і, віддаючи її власникові, твердо промовив: »Задержте її собі, полковнику, бо я Варшави з вами не палив і вона мені не належить«.

Я не знаю як, але з тієї корчми я таки вийшов цього вечора живим, за що моя щира вдяка товаришам по зброї — »сибірякам« і познанякам.

* * *

Стр. Макольондра до рекрута: — Слухай ту, офермо! Дінстом шіци є не віддати диханія за свою батьківщину, а робити так, би ворог віддав якнайбільше жизні за його власну! Капуєш? ! —

Василь Де-ву

ПЕРША ЛЮБОВ

Дзвеніли »гальби«, оркестра прослізувалася у сантиментальному танґо. В синявому димі цигарок тупцювали пари й »обер« цідив чотирипроцентове пиво.

Стах підніс шклянку.

— Екс!

— Екс!

— Не так то воно й погане... Танцюватимеш, Юрку? —

— Чорта з два...

— Тут-тут... знаю, де тебе пече... Забудь, найди другу. За дуже вона на доляри йшла.

— Не легко... Ходили ми ще вдома. Казала, що ждатиме... Писала... Вийшов я з полону, почав пачкувати цукор в Австрію. Зустрів я дівчину в Зальцбурґу. Ліда, каже, в Мюнхені студіює. Відшукав Ліду... А Ліда — не Ліда... Пудра, шмінка, парфуми, нильони. Та — Юрчику... Юрчику... А я, дурень, днями студіюю, а ночами через границю, бо Ліді нових корків треба. Що гроші, то Ліді... Бачиш, ще залишки »фельдґрау« на мені. Ба, змудріли французи, густіше обставили границю — не пройдеш. Немає долярів — немає Ліди... Глядіти другої не буду, краще собаку найду, вірного друга матиму... Замовк Юрко, затягнувся цигаркою, оркестра кінчала »Останню неділю«.

— Дивно, в неділю і покинула вона мене — промовив до себе— ах, чорт... Пиймо за жіночу »вірність«...

— Екс!

— Екс!

— Жіноча вірність... Що ж, часами й вона таки золото, хоч і блищить золотом... Скажеш — де там! Так послухай мого оповідання. Гер обер, нох цвай бір! — Стах платить за пиво й поправляється на стільці.

— Слухаю, одначе, я майже напам'ять знаю всі ці любовні пригоди.

— Тим разом не моя і не цілком таки любовна пригода. Моя участь була, так сказати б, посередня. Почну »з кінця«. Джезбенд шкварнув »Барсельони« й від тупоту ніг стіл підспівував бренькотом гальб.

* * *

— Зима сорок другого року застала нас у ровах, під Ленінґрадом. Спокійно тягнулися дні, звичайно, позиційна війна. Часами монотонний будень урізноманітнювали ґранати большевицьких стеж, що, підлізши під наші проволоки, старались надати дневі воєнної закраски. Часом вибрались »на лови« і, вполювавши декілька »язиків«, забиралися до старого, як світ, військового заняття — биття вошей. Досить часто запільники з пропаґанди привозили »шафу« і я, у перервах між »Гай лі — гай льо« й »Лілі Марлен«, заохочував червоних переходити до нас, на брукву табору полонених. Знаєш те: »Штики в землю... Доки проливатимете кров за сибірські ляґри« — і подібне.

Червоні ж співали нам »Катюшу« й »Приамурських Партизан«, заповідаючи швидкий кінець облоги й виривання на зломаний лоб. Часто-густо кликав мене сотенний, капітан Маєр, у свою землянку на партію шахів і гар'ячий чай. Сам він австрієць, із Відня, воював за »це-ка унд ка« на східньому фронті, бував у Львові, так, що за споминами сходили нам усі,

вільні від служби й алярмів, вечори. Потиснув мороз і грудень пройняв усіх нас святоріздвяним настроєм. Дехто їхав на відпустку в Райх, ну, і я, будучи старим фронтовиком, теж попрохав »урлявбшайну«. Надія була в мене. Бач, німці приїжджали з відпустки в перших днях січня і я сподівався, як »цісар« ласки, їсти в дома кутю.

Я був лиш один »русин-вояк« між »бротбойтлями« на цілому відтинку. Новий рік зустрічали ми в землянках »шнапсом« і лікером. Дехто з урльопників привіз патефон, дехто роздобув плити. »Гайлювали« землянки аж до ранку.

Рано розпочали ми новонароджений рік концертом для »товаришів« і я витяв таки солідний, новорічний »балак«. Мало мене тоді Сталін не вхопив, бо »качалка«, розніжений моїми сантиментальними словами, сипнув з »катюші« й розбив бідну »шафу« в тріски. Мене в рові таки добре присипало.

Увечері покликав мене сотенний. Прийшли мої папери, і ще сьогодні, вночі, їду у запілля, а опісля з полку потягом до Львова. Можеш уявити собі, як сердечно бажав я Маєрові щасливого нового року!

— Фельдфебель, — каже він (тоді був я ще »фельдфеблем«) — можете зробити мені дуже велику прислугу?

— Певно — кажу, а тут дивуюся, чого ж це він хоче?

— Зможете заглянути в Коломию і передати листа на цю адресу? — тут капітан видобув з кишені солідну конверту.

— Ясна річ... Хоча б і не переїздив туди, для вас спеціяльно в Коломийку скочу...

Попрощався з сотенним, лист у кишеню, і давай по манелі!... Ранком дрімав я вже в експресі, що мчався на полудневий захід. Що ж, сам знаєш, як прийняли мене, як святкується вдома. Тиждень голова ходором ходила, а на самогонку й дивитися не міг. Минули два тижні, як з батога стрілив, треба назад, а тут, так не хочеться рідних, теплу кімнату, ну й »Дзюню« на рів і сніг міняти. Та що ж... »Ні каким каком не воскакошишся«, треба їхати. Вирвався я якось з хати і, насуваючи на вуха шапку, щоб не чути маминого плачу, вскочив до трамваю. Приїжджаю на головний двірець, у кишеню за »урлявбшайном«, а там лист... Нема ради, їдемо на Коломию... Станиславів — пересідка і — тримай бики... на середині коломийського ринку. Лишив я наплечник на двірці, шурнув »службового« »баншуца« в пащеку — відібрав він якомусь дядькові яйця і ще копнув старого за »спасибі«. Скаче »фольксдойч«, то я його ще раз по капусті й за ковнір, до команданта станції. Так і так, — кажу — фацет поваги перед німецьким мундиром не має, з дороги не вступається. Дав я йому »на сервус« поза вуха, командант, майор »вермахту«, додав ще від себе, а тоді щойно забралася »ваха« до роботи, щось десять »фрицiв«... Напевно й до нині хлоп на яйця не дивиться... Пішов я віддавати лист. Гарненька хатка за містом, сад у папасі снігу. Дзвоню... Вийшла старша жінка, глядить на мене і вистрашено питає:

— Воміт дарф їх гельфен, гер...

— Фельдфебель — і по українськи — лист від сотника Маєра.

— Лист?... Від сотника Ма... Бере вона конверту, розриває, і просить мене в хату. Зайшов я. Шевченко на стіні, дідух у куті,

ялинка... Читає жінка, а руки їй ходять, як стрілецьке серце перед багнетною атакою. Скінчила читати й плаче. Плаче... Плаче... а я — ні в кут, ні в двері.

— Вибачте, прикро мені, що вістка погана — кажу.

— Ні... Ні! Прегарна... Ох, Вальтер!... Маєрові, бач, Вальтер на ім'я.

— Сотник Ваш добрий знайомий? — питаю.

— Добрий, дуже добрий... Сідайте, будь ласка. Може чайку Вам?

Я зараз...

Просидів я до вечора. Панна Оля — вона старою панною була — випитала мене від »а до зет«, відписала на лист і зі сльозами попрощала.

Іду я потягом і думаю — що за лихо?... Своячка? Знайома?... Чи може? Але де там! Капітан жонатий, три сини в війську... Чорт, ніяк не розберу...

Стара позиція, ті самі дерева й знайомий, бездонний сніг. В землянці поручник Нойбавм і сотник Міллер. Грають доміно з Маєром. Зголосився я, поставив на стіл пляшку самогонки, білий книш і метер краківської із шматом вудженої солонини.

Сів я в компанії »шаржі«. П'ємо, закусуємо й гуторимо про »всіх і вся«. А Маєр про Коломию ні ду-ду... Десь коло одинадцятої попрощалися наші гості. Забираюся і я, а сотник мене за рукав... Пішли старшини до своїх сотень, а капітан до мене:

— Був у Коломиї? —

— Був, — кажу — все там у найкращому порядку, як не рахувати злодіїв з »бангофсполіцай«...

— А лист?... Бачив її?... Як вона?... Може, може немає її?... Голос сотника хвилюється.

— Ооов? — думаю, а в голос:

— Ні, панна Оля здорова, тримається. Живе, самітна. Лист Вам передала. Взяв капітан, читає, а обличчя міняється. Покінчив, лист у кишеню, а до мене:

— Напевно дивує вас, що поводжуся, як штубак з ослячої лавки. Бачите, я квартирував у її хаті в 1915-ому році. Мій полк уланів стояв тоді в Коломиї. Оля з батьками заступила мені родинну хату. Її батько — священик. Я залюбився, хотів женитися. Я ж тоді молодим був. Моя перша любов... Та війна — війною. Нас кинули на фронт. Оля проводила мене. Оттам, під липою двірця, ми прирекли собі ждати. Ждати, що б не було... Бій за боєм... Ми переписувалися. Далі — кінець. Пошта не йшла. Кінець війни й листування.

Я поволікся до Відня. Впала монархія... Республіка... Я писав... Відповіді не було. По двох листах я перестав писати.

Далі дівчата, вайн... Я оженився... Три сини... Похід на схід. Ми проїжджали через Коломию. Я і не заглянув... Боявся порушувати глибоку рану. А може ждала... Цей лист — мій перший лист... Стільки років... А вона ждала... А, я...

Сотник відвернув голову:

— Дякую Вам, друже... Добраніч. —

— Добраніч, гер гавптман! —

Над ровами простягнулася зоряна ніч. Десь розривалися стрільна. Я стояв на порозі закопу. Думав... Крізь віконце землянки продиралося світло каганця. Сотник — обличчя у долонях, схилився над столом. Плакав...

Бачиш. Юрку, де справжня любов?... Що ж, поступ... Новий світ, нові люди, і нові, та такі ж бо пусті, серця...

Хор з Ноттінґаму дає концерт для студентів і професорів в Кембрідж.

М. Вірний

Марш УПА

На вершинах Карпат,
По лісах і степах,
На безкраїх полях України
Стоїть воїн УПА
В непохитних рядах
На сторожі своєї країни.
Його клич є — вперед!
Доки серце ще б'є,
Доки в жилах є крови краплина!
Щоб знайти волі плід,
Ґрати тюрм рознесе,
Вирве край свій з обіймів руїни.
Грають сурми. В поході
Іде воїн УПА...
Слава — Слава! — луна по Вкраїні.
За свободу народу
Та за віру Христа,
Гей, вперед, всі орли Мазепині!

Тейлор Колдвел

Чоловік на підвіконні

Часто, коли відчуваю втому, або коли життя стає нудним, безвартісним, йду переглядати старі листи, яких за довгі роки назбиралось багато. Листи ці є звичайно від чоловіків і жінок, яких я ніколи не бачив і, мабуть, не побачу, але в них дуже часто я знаходжу щирість, одвертість.

Рік тому, коли я почувся душевно дуже погано, я одержав листа від юнака, в якому він описав історію свого життя. Лист цей урятував мене і пригадав мені, що ЛЮБОВ, яку так тяжко є збагнути НЕ ЗАЛИШАЄ НАС НІКОЛИ.

Едґар (правдивого імени не подаю) жив у місті Сітл. У двадцять п'ять-ліття свого народження спокійно, без жодного зворушення, він постановив поповнити самогубство. На дворі був травневий ранок, проміння сонця вперто вдиралося до кімнати. На подвір'ї чути було веселий сміх дітей. Він заспав, але по хвилі заявив: »Дурниця, я й так біля півночі закінчу своє життя. З цією хвилиною закінчиться моя нудна праця в бюрі. Час не буде більше відогравати ролі. Вже не буду почувати себе більше самітним.«

Його родичі давно померли. В нього не було жодної ближчої чи дальшої рідні. Життя його було завджи одноманітне. Служба в армії не оживила його, він не знаходив в ній жодного зацікавлення. Папір і бюрко були для нього всім. Він не мав навіть дівчини. Дівчата не цікавляться хлопцем з білим обличчям, малого росту, короткозорим, з грубими окулярами на носі, якого платня не сягала 3.000 долярів річно і який не мав великої будучности перед собою. Едґар погоджувався з поглядом дівчат. Вони мали рацію, до того ж він сам не злюбив себе.

Нараз він почув себе свобідним, майже щасливим. Він випростався і почав плянувати свій останній день. В банку було 200 долярів. Він вирішив забрати всі гроші, а відтак о сьомій в вечері зайде до ресторану. Ресторан мусить бути в гарному готелі. Ще за дня він розглянеться за найкращим в місті Сітл. Він скаже дати коктейль, вино і все інше, що буде в меню.

»О, ні! Вже більше не буду їсти дешевих канапок у бідній кавярні, не питиму більше брудного кольору кави. Не буду сидіти більше в брудному ресторані і глядіти за дешевими стравами. Скінчиться вже для мене нудна праця, вічне стукотіння на машинці і писання в трьох копіях листів, які я мушу вкладати в довгі без жодного для себе значення течки.

Підожди, я можу вже піти до готелю, замовити гарну кімнату. Відтак буду проходжуватися по гарних бальконах, залях, які я міг бачити тільки через вікно. Засяду у вигідне крісло і буду спостерігати довкруги. Я мушу гідно провести такий важливий останній день свого життя.«

Поволі почав убиратися в своє найкраще убрання, найкращу сорочку і краватку. Підчас убирання він глянув у дзеркало і з подивом, гейби перший раз, побачив себе. Він пригадав собі, що на людей, які приходять голіруч, без багажу до готелю, дивляться з підозрінням, і тому запакував деякі речі у валізу і вийшов на вулицю.

Під'їхало таксі яким він подав-

ся до банку, а відтак тим самим автом заїхав до готелю. В готелі було краще, ніж він уявляв собі. Його запровадили до гарної кімнати, якою він довший час не міг налюбуватися. Вигідні стільці, товсті килими, м'які крісла, канапа, які він пробував, все це йому подобалося. Зайшов до лазні і схопив тяжкий рушник, якого ніколи не вживав у житті. Опісля перший раз у житті він покликав кельнера і замовив багатий обід. У дверях показався поважного вигляду кельнер з накритим столом повним страв і срібла. Він уперше в житті їв такі смачні страви, пив добру каву, мав такий добрий французький десерт.

У вестибулі знайшов журнал і розсівся з повагою в м'якому кріслі. В правій руці з'явилася в нього розкішна, велика сигара. В душі ставало легко, він відчував поворот до життя. Але йому тяжко було заглибитися в читання, коли довкруги вешталися люди, якими він вперше почав цікавитися. Едґар з такою напругою приглядався до них, неначе вперше бачив людей.

»Де були ці повні радости люди, попередньо?« Хоча з вдачі він був несмілий, нервовий, але йому бажалося встати, підступити до першого-ліпшого і заговорити. Ні, він хоче говорити з усіма людьми. Його огортала радість і вдоволення, коли, йдучи доторкався людини.

Задержавшись перед крамницею з тютюном, по хвилині вагання зайшов до середини. Молода гарна дівчина привітала його усмішкою, наче знайома. Він відповів усмішкою також, без найменшого клопоту. Йому захотілося перекинутись словами. Дівчина в перший момент відповідала стримано, але за кілька хвилин розмова стала свобіднішою, в ній відзеркалювалась молодеча щирість.

Так, вона народилася в місті Сітл, як і Едґар. У неї не було ні братів, ні сестер. Родичі давно повмирали, коли вона була маленькою дівчиною. При цих словах вона раптово увірвала розмову і повернулась плечами. Чорне волосся впало на її збіліле личко. . .

Едґар, досить збентежений, відійшов і не знав, що робити з собою. Проходжуючись нервово по вестибюлі, глянув на годинник. Щойно четверта добігала. Він піде лягти на годину-дві, аж до вечері. Відтак він помре, покінчить з собою.

Він ніколи не спав на такому м'якому ліжку. Едґар заснув відразу і, коли збудився, на дворі було темно. Вже сьома година. Він спав майже три години. На вечерю не йшов, бо не відчував голоду. Підносячись поволі з ліжка, засміявся і почав лічити гроші за кімнату. Облічивши, поклав гроші на стіл, відокремивши решту. »Управитель буде мати багато клопоту й неприємностей« — подумав він. У листі він просив управителя вибачення за те, що вживає його кімнати для самогубства.

За хвилину глянув він ще раз у дзеркало і почав собі докоряти. »Все через гроші!« — вибухнув і підійшов до вікна.

Десятьма поверхами нижче був великий рух. Вулиця грала різноманітними, змінами світла. Він не поспішав. Якщо він вискочить з вікна в цю хвилину, він поранить невинну людину, а, може, й вб'є когось. Роздумуючи про це, він сів на підвіконні і опустив ноги. Закурив цигарку. »Ні, му-

шу підождати. На вулиці є великий рух« — роздумував він. Вечірній вітер повівав легенько по його обличчі. Його огортало почуття відсвіження, повороту сил. Але не на довго, бо за хвилину туга прийшла на зміну, його обличчя вкрилося глибоким сумом. Він, що жив тільки один день, як людина, мусить умерти. »Але ні, коли б я не вирішив умерти, я не відчув би ніколи щастя одного дня.«

»Гелло!« — почув він лагідний голос. Едґар стрепенувся, поглянув направо. На слідуючому вікні сидів молодий чоловік, темноволосий, пристійного вигляду, а ноги в нього звисали подібно, як в Едґарда. Він усміхнувся і усмішка ця, хоч весела, пронизала наскрізь Едґарову душу.

»Задумуєш кинутися вниз?« — спитав незнайомий юнак, вказуючи рукою прямо в діл. »Я постановив зробити те саме. Стрінемося опісля в долі!«

У повітрі лунав відгомін сміху.

»Він великий на зріст, гарного вигляду, веселий і такий щасливий та повний життя — цей незнайомий. Чому він хоче покінчити з собою? Ні, він не може бути мій двійник« — пробігало блискавкою в думках Едґара. Едґар бачив виразно промінь життя в очах незнайомого. Невідомий не виглядав на хворого або душевно заломаного. Він був молодий чоловік, перед яким було життя, любов. Едґар поглянув ще раз на нього і спитав: »Чому?!«

»Чому?« — заговорив у відповідь молодий чоловік із здивуванням. »Добре, виясни мені, чому ти хочеш вбити себе. Ти ж почав перший!«

Едґар розповів у кількох словах про своє життя. Молодий чоловік прислухався пильно й похитував головою на знак згоди.

»Мені шкода тебе«, — заявив юнак, коли Едґар закінчив оповідання. »Жаль мені тебе, бо ти був сліпий цілих двадцять п'ять років. Ти ніколи не бачив нічого, бо не хотів бачити. Глянь униз на всіх цих людей. Поглянь на небо.

Бачив ти колинебудь зорі, подивляв ти їх красу, красу всесвіту, плянет, всього, що довкруги тебе? Чи вибрався ти колинебудь на прогулянку в село і перейшов з увагою лісовою доріжкою? Чому не заходив до бібліотеки і не позичав вартісних книжок? Чи вийшов ти колинебудь на горбок і приглядався заходові сонця?

Думав ти колинебудь про Бога!?«

В Едґаровій душі почав палати гнів. Він потряс головою і прямо заявив: »Ні, я про це все не думав. Бог? . . . Я не був у церкві вже кільканадцять років, ще як був у другій клясі середньої школи. Мені здавалося що між мною і церквою немає нічого спільного, реального«.

»Так, для тебе не було ніколи й нічого дійсного, і це тільки твоя вина. Ти замкнувся в собі і світу поза тобою не було. Ти був зацікавлений тільки своєю особою. Замкнувся в маленькому світі, в собі, і поза собою нічого більше не бачив.

Ніхто не стукає до дверей кімнати, коли знає, що там нікого немає. Ти зробив зі своєї кімнати мертву, холодну гробницю«. Голос незнайомого лунав щораз сильніше. Едґар схилив голову, бо знав, що його невідомий приятель говорив правду. »Ти мав страх перед життям. Ти є боягуз, боязливий заяць«.

»Але ж ти також хотів покінчити з собою!« — відповів дещо з гнівом Едґар. »Чому?«

Незнайомий юнак кинув повільним, серйозним поглядом по вулиці. За хвилину підніс свої очі

в зоряне небо і усміхнувся до ясного, повного місяця. »Я думаю про тебе, і мені насувається ряд питань« — продовжував юнак. »Чия це вина, що ти пішов на одноманітну працю, яка не забезпечує тобі майбутнього? Чому ти не підготовив себе до цікавішої будуччини? Я знаю чому. Ти нічим не цікавився«.

Поважніючи і вдивляючись в Едґарові очі, він спитав: »Чому ти не ходив до церкви? Не старався пізнати Бога? Чи ж ніколи не чув ти Його стуку до твоєї маленької кімнати, твого серця? ВІН є в твоїй душі, ВІН — Всевишній, Творець краси, ВІН — Любов і жде на тебе«.

В Едґарових очах з'явилися сльози. Він глянув на зорі і тихо в душі промовив, як блудний син, »мені прикро, я перепрошую. . .«

Настала довга, повна радости хвилина. Ніхто не відважився перервати цієї мовчанки. Молодий чоловік дивився дуже уважно на Едґарове обличчя, що сяяло майже радістю. »Ти подав мені своє ім'я«, продовжував незнайомий. »Моє ім'я є Джім Ґаррісон. Моя сестра має внизу крамничку з часописами й тютюном. Вона є гарна дівчина. Вона зветься Фльорентина. Зійди вниз і скажи їй, що її брат післав тебе до неї і що він передає їй свою любов«.

»Але ти збираєшся покінчити з собою!« — крикнув у тривозі Едґар. »Як можеш ти робити це? Чи ти забув, не любиш своєї сестри!? Що діється з тобою, що згадуєш Бога, зорі, захід сонця і ліс, і людей там внизу? . . .«

Молодий чоловік усміхнувся. »Добре, заявив Джім, я не буду губити себе. Я відходжу і буду думати про Бога«. По цих словах він махнув рукою, немов на прощання, і повернув в сторону своєї кімнати. За хвилинку в кімнаті Джіма згасло світло. Едґар повернувся також до своєї кімнати. Обернувся і почав роздумувати. »Я знайшов ціль життя, будучність. Я не можу починати відразу? Ні, завтра пічну« — вирішив він.

Едґар мав хист до креслення ще в школі. »Я можу бути рисувальником або й архітектом« — прийшла відповідь. Він пригадав собі, як колись, переходячи коло нових будівель, уявляв собі, що він краще збудував би їх.

Він згадав Фльорентину Ґаррісон. Гарну, милу дівчину. Він був чомусь певний, що він подобався їй. Він зійде і поговорить з нею. До »ліфту« майже біг, ще й підспівуючи півголосом. Йому здавалося, що »ліфт« опускається вниз. »Скорше, скоріше« — кричав він у душі. При вході до ліфту він усміхнувся. Портер відповів також усмішкою з привітанням: »Добрий вечір, пане!«

Фльорентина сиділа самітно на маленькому стільці за лядою. Схилене над книжкою обличчя було сумне. На появу Едґара її очі прояснилися. Вона була надзвичайно гарна і лагідної вдачі. Едґар не знав з чого почати. Поволі, загикуючись, він заговорив: »Я був вгорі у своїй кімнаті і, коли я сидів коло вікна, з сусідньої кімнати вдивлявся у вулицю ваш брат, Джім Ґаррісон. Ми почали розмову«.

Фльорентина встала, в її очах було здивування й замішання. »Мій брат? Я не розумію. Ви знали мого брата?«

»Так, я хочу сказати вам, що я щойно познайомився з ним. Ми довго розмовляли. Його кімната сусідня з моєю. По закінченні розмови він сказав мені піти до вас. Джім подав мені ваше ім'я і просив передати його любов, поздоровлення«.

Фльорентина майже впала на стілець. В її очах появилися сльози- Їй тяжко було говорити, вона тільки дивилася на Едґара. »Він подав мені ваше ім'я. Він є ваш брат. Ваше ім'я Фльорентина. Не правда ж?« — вигукнув він у розпуці.

»Так, так« — шепотом вимовила Фльорентина. »Джім є мій брат. Ми близнятами народились. Але він згинув у Кореї. Вони привезли його тіло до дому, до мене. Він був все, що найдорожче, для мене«.

»Це мусить бути якась помилка« — скрикнув Едґар. »Число слідуючої кімнати є 1022. Я йду до бюра, а ви підождіть тут, Фльорентино!«

Урядовець у горі дивився на нього, як на дивака. »Кімната ч. 1022 є пуста ще від 7.30. У ній мешкала молода пара з Мілвокі. Але підождіть ще хвильку, пане. Я подзвоню до кімнати«.

З кімнати відізвалася дівчина, яка прибирала, готуючи кімнату для нових гостей. Едґар, прислухаючись цій розмові, побачив, що з допомогою логіки йому годі з'ясувати появу невідомого юнака. Він поволі зійшов до Фльорентини. В його серці було почування подиву і побожности.

Фльорентина зустріла його мовчанкою. Подумавши хвилину, Едґар схопив її за руку, наче шукаючи підтримки й зрозуміння. Він розповів їй цілу історію. Фльорентина слухала з великою увагою і, коли Едґар скінчив оповідання, очі її засяли радістю, хоч у них було повно сліз. »Він не думає про мене! Він післав тебе до мене, бо він знає, що ти гідний мене«.

Едґар є тепер у вищій школі. Одного дня він стане кваліфікованим архітектом. Фльорентина і Едґар побрались два роки тому. У вітальні на столику є фотографія з якої Джім Ґаррісон з веселою усмішкою, наче з вдоволенням поглядає на них обох.

З англійської переклав **І. Ф.**

В. Томків

З анекдот Петра Шпильки

Аматорський гурток відбував свою першу пробу. Зденервована пані С. звернулася до режисера: »Серед нас є дві, які стільки визнаються на грі, як вовк на звіздах. Якщо ви їх не викинете з аматорського гуртка, то я відмовляюся від ролі«.

»Так? Направду?« — спитав режисер. »А що за одна та друга?«.

* * *

Романтична пані, проходжуючись по парку, підійшла до старого дерева і зітхнула з подивом:

»О, ти моя чудова липо! Ти прожила сотні років і не одно на своєму віку бачила. Що ти мені сказала б, коли б ти вміла говорити?«

»Це дерево сказало б до вас: — »Дуже перепрошую вас, пані, але я є дуб« — допоміг молодий чоловік, який сидів поблизу на лавці.

* * *

Коли поїзд виїхав з тунелю на денне світло, Анна заявила: »Петре, ти не повинен мене цілувати, хоч було темно. Не бачиш, скільки тут людей у поїзді?«

»Я не цілував тебе« — скрикнув Петро, оглядаючись гнівно на присутніх. »Коли б я знав, хто це був, я навчив би його!«

Анна: »О, ні, тобі треба вчитися ще багато від нього!«

* * *

Стрілець одержував і сам писав любовні листи до своєї нареченої майже кожного дня. В одному з цих листів вона запитала його: »Чи завжди будеш мене так любити і тоді, коли ми будемо подружені«?

Негайно вона одержала відповідь: »І чому ж Ти така недовірчива? Хіба Ти не знаєш, як дуже люблю замужні жінки?«

Стрілець Петро Шпилька, був як і всі інші — ні веселий, ні сумний під час рекрутського вишколу. Однак через певний час його співтовариші долі і недолі почали завважувати поважні зміни. Зразу ходив він, як запаморочений, відтак повеселішав, потім став такий веселий і щасливий, як дитина, співаючи пісні про кохання. Згодом наш Петро, почав знову бути таким, як попередньо, задуманий, нещасливий . . .

Причиною цієї поведінки Петра були (це вже всі знали) листи в рожевих ковертах, від яких пахло парфумами. Перед друзями не скриєшся з нічим! Під час неприсутності Петра, знайдено в його валізці пачку листів, перев'язану стяжкою. Їх складено за датами, за якими вони приходили поштою. Не згадуючи змісту, цікавими будуть перші слова листів за хронологічним порядком:

»В. П. Пане Шпилька!
Пане Петро Шпилька!
Дорогий Петре!
Дорогий Петрусю!
Мій Дорогий Петрусю!
Мій Єдиний, Найдорожчий Петрусю!
Мій Єдиний, Коханий, Найдорожчий в світі Петрусечку!
Мій Єдиний, Найдорожчий Петрусю!
Мій Дорогий Петрусю!
Дорогий Петрусю!
Дорогий Петре!
Пане Петро Шпилька!
В. П. Пане Шпилька!«.

Після Богослуження о. парох покликав Осипа і заявив: »До мене доходять вістки, що ти заручений одночасно з трьома дівчатами; з одною в цьому селі, з другою в Кущаківцях, а з третьою в Малих Заболотках. Як можеш ти робити такі речі?«

Осип: »Та воно не було би так легко, прошу отця, але я даю собі раду, бо маю свій власний ровер«.

На з'їзді СУМ-у в Манчестері стрілець Розтелепаний почав розшукувати своїх знайомих. Нараз на його обличчі показалась усмішка вдоволення.

»Тичка!« — скрикнув стрілець Розтелепаний. »Ти дуже змінився, я ледве впізнав тебе. Поправився, ну й полисів!«

»Шановний пане!« — відповів співрозмовник. »Я не називаюся Тичка«.

»Що?! . .« — закричав стрілець Розтелепаний. »Ти навіть змінив своє прізвище?«

Десятник давав інструкції новим рекрутам, як чистити кріси. Щоби впевнитися про вислід засвоєння інструкції, він дав запит:

»Стрілець Шпилька, на що ви звернете увагу вперше при чищенні кріса?«

»Відчитаю число кріса« — заявив гордо Шпилька.

»Число! . . Пощо?« — скрикнув десятник.

»Еге!« — сказав з вдоволенням Шпилька: »Щоби бути певному, що не чищу чужого кріса!«

Лікар Т.: »Стрілець Шпилька, ви мусіли бути в іншого лікаря, заки прийшли до мене.

Стрілець Шпилька: »Ні, я був в аптекаря«.

Лікар: »Це ж вам доказ як мало у вас розуму. І яку ж ідіотську пораду він подав вам?«

»Стрілець Шпилька: »Звернутися до вас!«

Бувші Корпусяки в Англії

Суспільно-громадська праця українських вояків, що перебвали у польському війську на терені В. Брітанії після закінчення II світової війни.

Ще підчас II світової війни на терен Великої Брітанії прибуло кілька сот українських вояків. Одні (мале число), переважно летуни з Близького Сходу, які прийшли туди з СССР разом з Польською армією, другі, (основне число) з Франції, які попали на сторону аліянтів чи то як вояки Німецької армії, чи з допоміжних робочих частин на західньому фронті. Ці другі опинилися в польському війську головно тому, щоб оминути репатріяції до СССР, яка тоді масово відбувалася із занятих аліянтами теренів Франції та з Англії, в першу чергу всіх полонених з РОА (власівців), що підлягали примусовій репатріяції. Таким чином протягом кількох місяців, від вересня 1944 р. по закінчення війни в травні 1945 р., на терен Великої Брітанії прибуло близько тисячі української молоді, що опинилася в польському війську.

Зараз по закінченні війни виринула пекуча потреба організації українських вояків і почалась інтенсивна підготовка.

Насамперед відшукано і нав'язано контакти поміж собою та шукано плятформи, на якій в даних умовах можна б організуватись.

Формальна ініціятива вийшла від групи старшин, які 28 серпня 1945 р. оформилися в Ініціятивний Комітет »Союзу Українських Вояків у Польських Збройних Силах« в складі: посол Микита Бура — голова, майор Сергій Нагнибіда, сот. Юрій Сальський, сот. Степан Яворський і сот. Михайло Опаренко — члени. В короткому часі одержано дозвіл від штабу Польської армії про те, що українці в Польській армії можуть належати до тої чи іншої подібної української організації. Видано кілька обіжників і почато видавати газету »Наш Клич« — місячник, який в січні 1947 р. переіменовано на »Українську Думку«.

На основуючих зборах, які відбулися 18-19 січня 1946 р. в Единбурзі, прийнято нову назву організації — Союз Українців у Великій Брітанії (СУБ), щоб поширити терен діяння і на невійськовиків, хоч у той час на терені В. Брітанії, крім маленької української колонії в Манчестері не було інших. Першим головою СУБу вибрано посла Микиту Буру, а до Управи ввійшли: сот. М. Опаренко, п. Ю. Ключевський, м-р С. Нагнибіда, сот. Ю. Сальський.

На день Зборів СУБ начислював 395 членів, а всіх українців з якими вже встановлено зв'язок — 620. Осідок СУБу був у Лондоні, в домі Союзу Українських Канадійських Вояків (СУКВ), а пізніше Центрального Українського Допомогового Бюра (ЦУДБ).

Перший рік праці СУБу був присвячений насамперед організаційним справам. Нав'язано контакти з українцями II польського корпусу в Італії і Палестині, багато з них стали членами СУБу. Приїзд II польського корпусу до Англії в 1946 р. дуже підсилив працю СУБу, бо багато вояків вже були членами СУБу ще в Італії.

Завданням СУБ-у було в першу чергу дати моральну підтрим-

ку своїм членам-воякам, що по кількох роках перебування в чужому, дуже часто ворожому оточенні, духово були заломані і зневірені. Це завдання виконано добре. Число членів за 1946 р. зросло до 1467, виключно вояків, з мужами довір'я по всіх більших містах, що стали зав'язками пізніших відділів СУБу.

За перший рік свого існування СУБ мав £1622:19:9 прибутку і £828:11:2 видатків.

Другі Загальні Збори СУБу відбулися 18-19 січня 1947 р. в Лондоні. На цих зборах знов обрано головою п. М. Буру, а до Управи ввійшли: м-р С. Нагнибіда, п. Г. Драбат, п. А. Пшик, мґр. Т. Данилів, д-р О. Волинець, п. Ю. Єнкала, п. В. Совінський.

Свого роду військовий характер СУБу задержався ще приблизно пів року до масового приїзду українських робітників з Німеччини влітку 1947 року. До того часу однак СУБ купив дім у Лондоні, який є твердинею СУБу до сьогоднішнього дня. З приїздом українських робітників з Німеччини, а дещо пізніше Української Дивізії з Італії, бувші українські вояки з Польської армії розплилися в загально-українському морі. Дальшу долю СУБу і цілого українського життя на терені В. Брітанії творено спільними силами.

На студентському відтинкові:

В січні 1947 р. зорганізовано Українську Студентську Громаду з осідком у Лондоні. На початку 1949 р. УСГ у В. Б. злилася з УСГ »рімінців« і одну УСГ у В. Б.

(З матеріялів »Бувші вояки в Англії«).

Оборона Европи

У той час, коли наземні війська Північно-Атлантійського Пакту (НАТО) маліють, останнього року зміцнено повітряні сили. Клопоти в Алжирі примусили Францію відтягнути з НАТО майже все її військо. Німецький вояк мусить перейти ще 18-місячний вишкіл, тому ген. Ґрюнтнер почувається не дуже безпечно на випадок наглої і скорої атаки з боку большевиків.

Повітряні сили Північно-Атлантійського Пакту зросли і мають кращі, ніж 1954 р., літаки й нову зброю. 2-га Аліянтська Повітряна Армія має вже ескадрильї літаків »Гавкер Гантер«, а 4-та А. Т. А. Ф. армія одержала »Супер-Сейбрс« літаки в заміну за мисливські Ф-86 (останні літаки є більш швидкі й далекосяглі).

Англійські повітряні частини збільшили число бомбардувальних команд, які є в розпорядженні ген. Ґрюнтнера. Американська 49-та Повітряна Дивізія, що має бази у Схід. Англії, збільшилась чисельно, а також має більшу кількість »джетів« для поборювання бомбовиків.

Совєтські летовища

Скріплення аліянтських повітряних сил не зменшило загрози, бо друга сторона з великою запопадливістю розбудовує свою повітряну армію. Загроза для Франції не дає спокою військовому штабові в Парижі. Большевики збільшили не тільки число »джетів«, але також розбудували нові летовища недалеко границі. Москва змогла поліпшити свої літаки. Її чотиримоторні »Бізони« не поступаються американським Б-52. Згадані літаки показано вперше на параді 1-го травня минулого

року. Москва однак потребує ще дві або й три сотні »Бізонів« і мабуть удвоє більше »Баджерів«, щоб зарискувати нову війну.

До питання готовости треба також віднести вишкіл залоги в полярному літанні, удосконалення техніки наповнювання літаків паливом у повітрі, побудову радарової лінії довкруги і збільшення радіової мережі. Большевики в цих галузях є позаду, однак за два-три роки вони можуть поконати всі перешкоди.

Радаровий ланцюг

Найближчим завданням Північно-Атлантійської військової команди є зцентралізувати повітряну оборону. На сьогодні кожна сама дбає про розбудову оборонної повітряної лінії за винятком двох спеціяльних округ. Ген. Ґрюнтнер рекомендує скоординувати оборонну повітряну лінію держав членів Північно-Атлантійського Пакту, вживаючи заходів для створення одного центру в цій галузі. Ці заходи допоможуть діставати інформації з найбільш віддалених місцевостей і негайно остерегти загрожену смугу та дати їй скору допомогу. Велика Брітанія, як головна база атомових бомб і літаків мусить сама подбати про розбудову оборонної повітряної лінії.

Наземні війська

Як згадано на початку цеї статті, наземні війська є послаблені головно через Францію, яка відтягнула майже все своє військо для здушення колоніяльних заворушень в Альжирі й Марокко. Одна з найважливіших справ — це час вишколу рекрута. Дворічний період вишколу введено в Америці, Греції, Туреччині й Англії. Практика показує, що навіть дворічний вишкіл є за короткий для вишколу спеціялістів деяких галузей військовознавства і тому в брітанському парляменті обговорюється питання скасування обов'язкової служби і запровадження регулярної армії з добровольців. Першим кроком для збільшення числа добровольців було піднесення платні для всіх ранг армії. Регулярна армія, створена з добровольців, що відбудуть щонайменше п'ятирічний військовий вишкіл, забезпечить не тільки В. Брітанію, але й Західну Европу вояками, яких хоче мати ген. Ґрюнтнер, головнокомандуючий Північно-Атлантійського Пакту.

Найслабше забезпечена лінія простягається від Альп до Балтику. Лінія ця довжиною 400 миль має тільки п'ятнадцять чинних дивізій. На випадок війни на одну дивізію припадатиме 27 миль фронтової лінії. Військові вправи останньої осени виказали, що дивізія не може вдержати довшої як десять, а в найбільш критичному випадку п'ятнадцять миль фронтової лінії. Ген. Ґрюнтнер потребує посилення наземних військ на 65% і подвоєння боєздатности армії.

Брак коштів не дозволяє на збільшення армії. Немає також великої надії на підсилення її протягом найближчих двох років. Одинокий вихід, що бере під увагу ген. Ґрюнтнер, це дозвіл ужити тактичну атомову зброю. Сама атомова зброя, однак, не дає повної безпеки. Може бути випадок, що Москва чи інше місто за Уралом буде цілком зруйноване, але, коли на Ельбі покажуться 25 чи більше дивізій совєтської армії, одна чи дві дивізії на західній стороні не вдержаться. Це є причиною того, що західні великодержави пішли на такі великі поступки Німеччині. Німецький

вояк має заповнити брак наземних військ, щоби в перші дні здержати наступ совєтів.

Військова тематика в останні місяці

Англійські поважні часописи і журнали майже кожного дня останнім часом вміщували статті на військові теми. Питання збільшення військ, покращання виряду, піднесення платні військовикам, нові технічні досягнення, реформування частин, вправи з тактичною новою атомовою зброєю — це заголовки репортажів і теми нарад у парляментах різних західніх держав. Державні мужі Заходу зрозуміли, що словам москаля не можна вірити, і хоч зменшено наземні війська, арсенали боєприпасів ростуть. На закінчення цієї статті мені насувається одне питання. Чому в українській пресі замовчується тематика військового значення подій? В 1945 році ми часто стрічали статті на тему »війну не закінчено, війна буде незабаром« і тому подібне. Тепер, коли в останні роки Захід заговорив про небезпеку, ми втихли. Виглядає, що ми ждемо непідготовані на третю світову війну. Чи простить нам історія нові Крути? Відповідь хай дасть читач. Я тільки нагадую і питаю: де була українська армія, коли три сотні студентів ішли на зустріч московській навалі?

Г. В.

ГАННА І КОМІСАР

Кілька років тому, ще в таборі полонених у мої руки попала видана в Києві книжка. Головним героєм її був комісар совєтської армії з останньої світової війни. Заголовок книжки »Рідна земля в огні« чи щось подібне. Книжку цю надіслав вуйко з Канади своєму Зенкові, непоправному »фашистові«, що волів сидіти за дротами, як повертатися на родіну, де багато комісарів-героїв.

Завдання комісара-героя книжки — було велике й »почесне«. Він мав дбати про боєздатність червоноармійців, пояснюючи їм історію ВКПб, дбати, щоб вони були здисципліновані, любили Сталіна. В критичний момент він хапає скоростріла, іде з групою вперед і нищить ворога дощенту. Він є першим дорадником для рядовиків, підстаршин і старшин. Він дбає про те, щоб перед атакою не доходили до червоноармійців листи з сумними вістками з дому, допомагає воякам у полагодженні різних особистих клопотів. Він душа армії. Очевидно, він комуніст, і завдяки комуністичній партії він одержав таке почесне завдання.

Коли комісар довідався, що червоноармієць Черевко задумує перебігти до німців, він без суду вбиває його, як зрадника. Про старшин у цій книжці згадується мало. Червоноармійці — це ніби »немічні діти«, що на кожному кроці потребують досвідченого комісара.

Вуйкові з Канади так подобалася книжка, що він ще й довгого похвального листа нашкрябав до Зенка. Доляра Зенкові не прислав, бо Зенко повинен повернути домів, в чому допоможе йому радянська влада.

Зенко прочитав кілька сторінок і передав книжку на спалення. Я, як культурно-освітній референт, попросив його відкласти це на кілька днів, щоб познайомитися зі змістом нових, повоєнних видань.

Прочитавши книжку за одну ніч, я віддав її Зенкові, який зараз кинув її у піч, пояснивши, що »добродійства« комісарів він мав нагоду відчути на своїх плечах. Вуйко з Канади напевно був би наробив крику і назвав би Зенка зрадником родіни, бо він не знав, що комісар і бандит то все одно, тільки що перший має за собою мільйон партійців і тому він почувається таким відважним.

Комісари в житті Зенка — це партійці з українізованими прізвищами: Ткаченко, Сорока, Білозір та інші. Зенко вперше познайомився з комісаром червоної армії в селі О. над Дністром. По селу ловили тоді чоловіків для переправи через ріку. По другій стороні були мадяри. В гарний весняний день Зенко зайшов до хати на обід. Ще мати не вспіла подати на стіл, як двері відчинилися і на порозі з'явився з наганом в руках високий військовий.

На вид »войовничого« солдата з відзнаками на ковнірі і з наганом в руках всі присутні повставали. Тільки малий Мирон у колисці почав викрикувати »тятя«, але й цей замовк коли побачив комісара Білозора. »Собирайся парень« — крикнув Білозор до Зенка і »ти тоже, молодице« — ще з більшим криком звернувся він до Ганни, сестри Зенка.

Ганна не знала, що робити: чи брати дитину з собою, чи залишити з матір'ю в хаті. На роздумування не було часу, бо комісар верещав »скорей!« Ганна накинула хустку на голову та вийшла за Зенком на двір. Тут виявилося, що комісар був менш відважний, як у хаті, бо хоч скоростріли відзивалися далеко на горі, комісар за кожним »тра-та« ховався за тин, а рухи його вказували на неабиякий переляк.

Хоч у селі було понад дві сотні вояків, але підчас переходу Зенка й Ганни ніхто не виставив і голови з хати. В долині був старий парохіяльний дім, давно покинутий священиком, тільки стодола була ще в доброму стані. Коли Зенко й Ганна в товаристві Білозора ввійшли до стодоли, там уже було понад десять селян, що порались коло довгого човна.

»Ваше завдання« — почав комісар — »переїхати зараз через Дністер, а червоноармієць Степан Іванович розкаже вам про дальше ваше завдання«. По обличчю Зенко побачив, що Степан Іванович українець, і дивно йому стало, що комісарові захотілося робити переправу в білий день в обідню пору. »Я тільки одна жінка« — заговорила Ганна. »Хто тут старшина?« — спитала Ганна твердо. »Я тут старшина« — відповів комісар. »Я даю наказ, тобі приходиться слухать і виконувать його« — просичав Білозір.

»В мене є маленьке прохання« — продовжувала Ганна. »Я хочу, щоб командир поїхав з нами. Червоноармієць Степан Іванович ще молодий, його можуть вбити, а двоє солдатів краще вспіють виконати своє завдання, ми цивільні, прості люди. . .« »Малчі« — прозвучало погрозою, в очах Білозора показалися червоні плямки з люті й страху. »Я не впізнав Ганни« — оповідав мені опісля Зенко. Груди її піднялися вгору, руки тряслися, а в очах її гнів львиці. Нараз вона опанувала себе. Глянула на комісара — »Я йду! Виносіть човен!« — подала наказ, ніби це вона була командиром серед десятка чоловіків.

»Ми готові!« — відповів Степан Іванович. »Ти подохнеш по дорозі, ви всі згинете« — зареготався комісар. »Всі, як один, ви — хах-

ли!« — додав він, коли чоловіки готові були до виходу. Наган в його руках тремтів. У селян не було виходу. Смерть заглядала у вічі і тут, і там. У цей момент, коли човен піднято вгору, позаду почувся крик. »Скоріш, скоріше« — нетерпеливо наказав червоноармієць і чоловіки, схопивши човен в руки, побігли берегом до Дністра.

З парохіяльної хати і сусідніх городів відізвались максими. Видно якийсь розумний сотенний подбав, щоб дати переправі охорону. Чоловіків наздогнала Ганна — бліда, знесилена так, що Григорій подав їй руку, щоб скорше всадовити її до човна. Весла вдарили рівно і човен помчав стрілою, не задержуючись ні на хвилинку перед вирами, що кружляли довкола.

Сонце почало хилитися вниз і усміхалось якось дивно. Вгорі гармати й скоростріли, по цей бік ворог також. »Проклятий комісар!« — крикнув Онуфрій, злісно сплюнувши в воду. »Він не живе« — прошепотіла стривожено Ганна. »Кинь цей молоток у воду« — звернувся до Ганни Степан Іванович. »Кожний червоноармієць буде вдячний тобі за цей вчинок. Він багатьох українців має на своїй душі«.

Очі всіх занурились у воду, тільки хвилі вдаряли що сили в маленький човен, спихаючи його за течією далі від берегів. Скоростріли з села не вгавали, а мадяри наче заснули. »Беріг!« — хтось скрикнув і ми опинилися під скелею. Степан Іванович роз'яснив нам завдання. Ми маємо ждати ночі і кожний на свою руку має дізнатися, які сили у ворога. Повертаємося о десятій ввечері. »Ви нишком ідіть у село, а я тут залишуся«.

У селі Г. не було ані одного мадяра, однак ми не могли повертатися туди, де жде нас суд за вбивство комісара. Нам, чоловікам, було все одно, але в Ганни дитина в колисці. »Ні, я повернуся, мушу забрати дитину« — говорила вона зі сльозами.

В хатах заблимали світла. Люди почали готовити вечерю. Мадяри є в місті Т. — оповідали селяни. Ганна не могла їсти, думала про дитину. »Мати і героїня« — вимовив гордо Степан Іванович, а з веселих його очей ми впізнали, що все гаразд, хоч червоноармійці вже частинно переправилися на цей бік Дністра.

»Ми спрятали його! Кинули у воду« — заявив Юрко — червоноармієць, ще молодший з вигляду, як Степан. »Ми сказали. що його вбила мадярська куля. Наш сотенний тільки усміхнувся і наказав викопати на кладовищі могилу з написом, що тут поляг славний боєць комісар Білозор, але ми зробили тільки провізоричну могилу«. »Сьогодні в нас велике свято! Ми позбулися одного ката! Йди до дому, Ганно, до дитини« — додав Степан Іванович, салютуючи Ганні по-військовому на прощання.

У селі всі розказували, що Бог покарав комісара, і хоч який він був боягуз, його досягла мадярська куля. Ми всі мовчали, заприсягшися не зрадити Ганни. З цієї причини і тепер не подаю прізвищ, бо подібних комісарів в Україні багато. Вони тепер герої, про них пишуть книжки.

Де ж є Ганна? Працює в колгоспі і виховує сина Мирона. Він напевно не стане комісаром.

О. Луговий

»З ОТОЧЕННЯ«

Уривок з І-го тому трилогії »Залізом і Кров'ю«

Від Редакції:

1955 року вийшов І-ший том трилогії »Залізом і Кров'ю« п. з. »В кігтях двоголового орла«. Перший том це історична повість з часів війни 1914-1917 років (349 сторінок). Героєм повісти є ротмістр Володимир Миколаєвич Паволоцький, який одержав ордер Юрія у війні з Японією. В першій світовій війні Паволоцького приділено до 51 драґунського чернігівського полку, який з перервами веде свій початок від кінної чернігівської дружини князя Святослава Ярославича. В згаданому полку є переважаюча більшість українців. Герой Паволоцький виступає тут, як старшина і як українець-патріот — гуманіст. Крім цього, в згаданому томі виступають менші герої, типові українські, і, в противенстві до них, старшини-москалі, які шукають всяких нагод, щоб бути поза фронтом і з'являються знову при своїх частинах, коли є безпечно, і в той час, як роздають відзначення. Він соборник не на словах, але на ділі. Дуже часто стає в обороні безборонних людей в Галичині. Він розуміє, що й Австрія, і Москва роблять по-своєму для добра своїх імперій. Національна свідомість зростає у нього з кожним днем. Він шукає виходу з неволі, шукає нових шляхів як українець-патріот. Згадана повість заслуговує своєю актуальністю на увагу під оглядом військової хроніки та типовістю характерів. Ціна книжки дещо задорога (2 дол. 50 цнт. або 17/6) на терені Англії. однак, вона повинна бути в кожній бібліотеці Відділу чи гуртка. В цьому числі подаємо уривок з 1-го тому повісті, в якому героєві Паволоцькому в ранзі сотника кінноти доводиться виводити корпус з кількома старшинами нижчої ранги з оточення.

Розділ XXX

Почуття відповідальности за долю півтора десятка тисяч вояцтва Паволоцького ні на хвилю не покидало. Вмілою організацією й обережним маневруванням він форсував багнисту ріку, і підвів корпус під самий фронт у несподіваних для ворога місцях, при тім із смішно малими втратами: за шістнадцять днів корпус втратив з десяток вбитими та з сорок пораненими. Хотіли поранених залишити у Камінь-Коширській лічниці. Не мали одначе певности, чи озлоблений маневруванням корпусу ворог поранених не подобиває. Обслуга лічниці евакуювалася, а з корпусу не погодився добровільно з пораненими зістатися ні один лікар. Наказувати знов — Паволоцький не мав серця. Місця в санітарних лінійках поки що виставало для всіх поранених.

Тепер надходили хвилі запеклого бою. Успіх задуманого діла полягав виключно на розпорядності старшин, впертості й відвазі рядового вояцтва, їх бажанні пробитися до своїх.

По сході сонця лісами вирушили облегшені піші розстрільні й кінні роз'їзди. За ними піхотні кулеметні дивізіони, бриґада кінноти й артилерія. Гусарські полки зо своїми кулеметами йшли у прикриттю атакуючих частин з запілля, готові при потребі кинутися атакуючим на поміч.

Піхотні розстрільні йшли бадьоро. Знали, що не одному з них суджено сьогодні згинути, та смерть вважали легшою від повільного конання в таборах полонених. Кожний ніс на собі тільки кріс, повні набійниці набоїв і маленьку лопатку окопуватися.

Йшли мовчки, зрівноважено. Без стрілу вийшли на окраїну лісів. У віддалі, верстви за півтори, за полями, розкинулися чорні дерев'яні хати великого села, вкриті почорнілими від часу

очеретом і соломою. За хатами зеленів бляшаний дах церкви. На східньому кінці підіймалися вверх блідо-синяві струмки диму дотліваючих згарищ хат. Село без знаку якогобудь руху, підозріло мертве.

Поодинокі їздці повільно зближалися. Розстрільні лісом подалися в обхід села з півдня й півночі. Коні потягли збиті наспіх невеликі плоти на випадок переправи через річку. На окраїну підтягнулась артилерія і штаб, за піхотою пішли в обхват села уланські полки. Минали хвилини напруження.

У цей час з місця ночівлі пригналися зв'язкові запільних роз'їздів. Привезли повідомлення, що фільварок заняла ворожа кіннота, силою одного полку. Місце відпочинку корпусу ворог викрив, жде розпоряджень. Роз'їзди завважили відділ, силою чоти, що погнався зараз же назад, очевидно зо звідомленням до своїх вищих команд.

Запільні роз'їзди посилено двома сотнями з кулеметами. Наказано без потреби ворогові не виявлятися, а повільно відходити за гусарською бриґадою, вдержуючи з нею тісний зв'язок. Коли ж ворог насідатиме — збивати його надмірну охоту огнем.

Тим часом чолові роз'їзди задержалися під самим селом. Повільно рушили далі, крок за кроком. І раптом почвалали назад. Слідом затакали з села кулемети, посипалися крісові стріли. За хвилину заговорила артилерія.

Вісім гармат корпусної артилерії, у мент вискочивши з лісу, знялися з передків. Хвилин через п'ять громили вже село. Перепало церкві — на церкві тільки міг бути ворожий обсерватор. Друга батерія стала на позиції у придорожньому рові, на виїзді з лісу. Біглий огонь шістнадцятьох гармат зробив своє. Ворожі відділи, спочатку поодиноко, а далі гурмами схоплювалися з землі і зникали за хатами. Знялася з позиції ворожа батерія. Від піхоти прислано повідомлення, що ворог відходить на Борову, спиняється однак за річкою.

Кіннота почвалала навздогін. Швидко проскочила село. Гуркіт стрілянини долітав уже з віддалі, за селом верстви зо дві. Втягнулася в село решта батерій піхоти й обози, за ними гнали кінні батерії Холмського. На поля вискочили з лісу арієрґардні гусарські полки. У невеликій віддалі за останніми рядами гусарів виткнулися кінні роз'їзди ворога. Гусарські лави повернули в контр-атаку, їх випередили, однак, гармати Холмського. З перехрестя вулиць Холмський обстріляв узлісся, звідки гусари щойно вирвалися. Роз'їзди ворога заховалися, за те ворожа батерія десь з лісу відкрила огонь по селу.

Зав'язалася густа стрілянина на обох крилах. Звідти насідав на піхоту ворог від Вільки й Войнівки. Натискав з трьох сторін, з четвертої — прикритий річкою, стримував наступ. Настав час очайдушної акції, коли рішають хвилини. Числитися зі стратами тепер — було б божевіллям. Не відходили ж знов, з-під самої бойової лінії фронту, у вороже запілля й винищувати силу зиґзаґуватими маршами то до рукавів Стоходу, то до лінії фронту, або колесити в одному районі наче пес, що крутиться в погоні за власним хвостом.

Керму операціями Паволоцький тримав міцно. Пробоєвими частинами керував Оленич, арієрґардом — Дараґан. Крилами — піхотні

старшини; про їх прізвища він не встиг навіть довідатися. Наказав крилам підтягнутися обабіч села, виділити два полки з резерв пробоєвої уланської бриґади. Ворожий натиск на крила відбивати з укриття кулеметним дивізіонам і артилерії. Гарматні дивізіони уставлено поокремо. Кожний обстрілював свій відтинок — на схід і захід, північ і південь. Як тільки ворог витикався на поля — огонь гармат картечами заганяв назад у ліси.

Улани в міжчасі осягнули річку. Ріка — не ріка, добрим конем, здавалося, перескочити можна, та з-за неї ворога не дістанеш. Зав'язався бій над річкою. Уланам допомогли піші полки. З західнього берега привітали ворога, що заляг на східньому березі, перехресним огнем десятків кулеметів. Не дармували й батерії. Де в брід, де вплав, а де на плотах піші полки опанували східній берег у двох місцях. Збільшивши свої сили, кинулися на штики. Ворог подався в напрямі Борової. Міст знищити не мав змоги, зірвав тільки частину настилу.

Направа мосту тягнулася з годину. Дерева не бракувало на місці, а замість настилу вжили дощок зо стель покинутих хат, дверей. Одна по одній проскакували через міст гармати, рушили вози. Поки ворог почав обстріл містка артилерійським огнем — проскочило три артилерійських дивізіони. Четвертий у той час гатив прямою наводкою позад і вперед себе, викручуючи ляфетами у всі боки.

Огонь одного дивізіону розвіювався тепер на повних 360 ступенів, замість 90. Сила огню тим самим на три четвертини змаліла. На пробоєві полки повернув розпорошений ворог, значно скріплений частинами з фронтової лінії.

Вже з полудня, — одержавши повідомлення Оленича, що улани увірвалися в Борову, — Паволоцький дав наказ відходити за річку. Лави півколом посувалися постепенно, півколо звужувалося. Ворог швидко завважив відступ. В напрямі на місток з Кухоцької Волі вискочили кінні ворожі лави, силою чотирьох ескадронів. Збили поріділі лави на стику Чернігівського і Ніжинського полків, підскочили до містка на відстань двісті-триста сяжнів. А криловим лавам бриґади до містка зіставалося ще по добрій верстві. Фронт заломився у букву З, до мосту стрілкою. Замовкли батерії Холмського — доводилося бити хіба по своїх.

Але встигли підскочити до мосту два чернігівські максими. З десятком кулеметних стяжок вмент опинилися на землі. Двоколки погналися за міст, а максими четверо зігнених людей бігом потягнуло у протилежний бік, до ворога. Ще через момент застрочили по надбігаючих ворожих лавах.

Земля вкрилася численними трупами. Кіннота відхлинула за укриття сільських будівель. Ворожі кулемети зататакали з дахів. З обох сторін знов заревли гармати. Стрілянина згодом ослабла, лише ворожі артилеристи намагалися рознести місток, та ніяк у нього не могли попасти. Катастрофу на якийсь час відвернено, а відвернула її очайдушність чотирьох людей. Групками по трьох-чотирьох їздців гусари пробігали через міст, гналися на крила забезпечити відхід товаришам. Півколо по західньому березі все звужувалося. Скоро кулемети опинилися у вершку дуги. Паволоцький керував переправою сиґ-

налами шаблі, голос вряд чи хто почув би у клекоті стрілянини. Підскочив до кулеметів, бажав довідатися, хто то ті, відважні, що очайдушним вчинком врятували бриґаду. Не здивувався, пізнав за кулеметами Отаманенка і Петра. Розправляли стяжки бородатий полтавець Ященко, запасний, батько чотирьох дітей, і безвусий молодик Шелест, з Чернігівщини. Крикнув їм підтягатися ближче містка.

— Ще поспіємо! — старався перекричати гук бою Отаманенко, не відриваючися від ручок максима. І знов натис забезпечник. Кулемет зацокотів, бо й пора була. Ворог у спішеному строю вирвався з-за будівель. Заліг на межах городів, за зламками плотів. Перебіжчиками, під прикриттям огню своїх кулеметів, підбирався до мосту все ближче й ближче. Та половина полків вже проскочила міст. Немало лежало нерухомих по дооколичних полях, насуміш гусарів і коней.

Обстрілом ворога з-за річки його рухи спаралізовано. То тут, то там швидко виростали горбки землі, ворог окопувався, Зв'язані боєм з чола, переочили гусари небезпеку з крил, на східньому боці. З півдня, від Тиховіжу, гнала на переріз ворожа кіннота. З північного боку бігла густа піша розстрільна. Першим доглянув ворога на свойому боці річки дивізіон Холмського. Поки повернули гармати — ворог підскочив на віддаль менше верстви. Шість гармат зірвалося вскач на нову позицію. Решта відбивали наскок картечами. Ворог поносив втрати, місце вибулих займали свіжі бійці. Зближувалися до шляху вперто й послідовно. Спішена гусарська лава привітала піхоту огнем і змусила її залягти. На південному крилі свіжа ворожа кінна частина гналася без упину. Кинулися гусари ворога затримати, але сили були занадто нерівні. Кулемети Отаманенка і Волосенка зацокотіли по кінноті через річку. З того скористав ворог під селом. На бігу обстрілюючи з рушниць останніх їздців, підбіг кроків на сотку до гусарських кулеметів. Їздці ледве змогли підхопити кулеметчиків і проскочити за міст. Оба максими дісталися ворогові.

Після рапорту щойно почув Паволоцький, що з боку у нього спливає кров. Під'їхав скривавлений Людцканов, куля застрягла у нього у мязах щоки; з простріленою ногою приштикульгав Дараган, з обв'язаною головою Немирич, з рукою на перев'язі Алібеков. Підходили й під'їжджали молоденькі корнети й поважні ротмістри, старшини, підстаршини, артилеристи й гусари. На шляху відкрито перев'язочний пункт. Улани в цей час, далеко погнали влізливого ворога.

Рана Паволоцького виявилася легкою — прострілено м'язи у боці. Пригадав про очайдушну кулеметну чвірку. Йому сказали, що всіх їх забрано в останній хвилині поранених. Не поранений один Ященко. Знайшов їх коло санітарних лінійок. Шелеста поранено в плече, Отаманенка в бік і в шию. Найтяжче поранено вахмістра Волосенка — в ногу, в бік і куля пробила його наскрізь нижче живота. Шелест і Отаманенко слабо усміхнулися, коли Паволоцький підійшов до них. Волосенко маячив у високій гарячці.

— Як з ним, виживе? — спитав, ніби байдуже, полкового лікаря Орлова, що заходився коло безпритомного.

— Не можу певно сказати, — розвів лікар руками. — Цих дві рани пустякові. Але рана в животі задавнена. Пробитий мочевий міхур, міч виллялась у нутрі. Може й виживе. У всякому випадку полежить у шпиталі місяців з десять або й рік.

— Старайтеся вдержати його при житті, — Паволоцький сказав прохаюче. — Його та його товаришів відвага врятувала нас усіх.

— Робитимем все, що в нашій силі. Але знаєте, пане полковнику, медицина не всемогуча. Я не маю навіть чим міхур випорожнити. Як що не помре в дорозі — виживе...

— Старайтеся! — повторив відходячи. — А як же ви, мої герої? — ласкаво звернувся підійшовши до Отаманенка й Шелеста. З забинтованою шиєю і підборіддям Отаманенко тільки блідо усміхнувся. Шелест бадьоро відповідав:

— Виживемо, ваше високоблагородіє!.. Вахмістра Волосенка шкода... Його поранено тоді ще, як ми повертали кулемети на обстріл крил... калюжа крови з нього витекла...

— Ну, ну... Не розбалакуй багато! — кинув йому ніби суворо. Стиснув руку прапорщику й рядовику-гусарові на прощання. Не хотів розчулюватися... Оте подавання руки штабовим старшиною рядовикові в російській армії було чимось таким, про що рядовик не смів навіть мріяти.

Важко ранених санітари повиносили на лінійки. Довгий їх ряд повільно покотився по шляху на схід. Зо сходу надійшов піхотний полк обсадити беріг річки. Відогнавши на десяток верств ворога — верталися уланські полки. Змаліла 16-та кінна дивізія вишикувалася в похід на заслужений відпочинок. Під Боровою піджидала кінноту 100-та піша ополченська дивізія, її співбрат у походах і боях...

Під звуки бойових маршів кінних полків, з розвиненими штандарами, втяглися в Борову змалілі дивізії, гуркотіла звільна артилерія. Не бракувало скровавлених убрань, забандажованих голів і ший, рук на перев'язці в уланів і ополченців, траплялися в артилерії, але в гусарській бриґаді біліли перев'язки у кожній трійці чи то гусарів, чи то старшин. Відбувався в Боровій марш героїчних калік, які ціною свого каліцтва врятували не одну ще тисячу сіл, містечок і міст від жахів воєнної хуртовини, руїни й загибелі.

Зо сходу в Борову втягалися фронтові піші частини, їхали кубанські козацькі полки. Струнко, вирівнявши ряди, проходили і проїздили попри маршуючих на схід. На ознаку пошани схилялися полкові прапори перед старим, півтисячолітнім, кулями подіравленим, чернігівським штандаром, жовто-блакитної й малинової барв, з Архангелом, увішаним орденськими стяжками орденів Юрія й Олександра Невського, з великим Юріївським хрестом у лавровому вінку вгорі, замість двоголового орла. Схилялися прапори перед штандарами молодих кінних полків і перед новенькими прапорами полків ополченських. Всі бо вони кров'ю бійців здобули право і гідність із старою славою чернігівського штандару рівнятися.

На відпочинок обом дивізіям відведено великий район від Стиру до сіл Дубровська і Озера. У свойому останньому наказі Паволоцький, ще як командуючий корпусом, дякував старшинам і

вояцтву за гідне й чесне виконання обов'язку супроти рідної землі. Наказував виготовити нагородні листи всіх учасників запільного сімнадцятьденного рейду, включно з убитими і на побоєвищах покинутими. І повідомляв про розв'язання формації. Сам ждав на прибуття вищого начальства, щоб з команданта корпусу перейти на неповну сотку свого, третього ескадрону Чернігівського гусарського полку.

Про рейд 16-ої кінної і 100-ої ополченської дивізій вищі воєнні команди замовчати не посміли. Завдяки рейдові, ворог мусів відійти від Стиру на добрий одноденний марш, звільнити тисячі зо три квадратових верств окупованої території, з сотку сіл, на Волині й Поліссі не густих. Бій під Кухоцькою Волею став не тільки переломовим ментом ворожого натиску на схід, але й першою перемогою російських військ у довгому ряді літніх поразок. Незадовго Брусілов переконав неймовірне вище начальство, що його армія не втратила здібности наступати — зимою здобув Чарторийськ, розгромив 14-ту німецьку дивізію і захопив у повному складі в полон один з кращих німецьких полків кронпринца. Та по всьому фронті почалося довге, восьмимісячне висиджування в окопах без акції і без страт. Тижні минали без випадку, хоч би поранення, в корпусах і арміях.

● ● ●

Першого дня коваль розпорядився учневі зробити молоток. Учень мучився цілий день, але молотка не міг зробити. Під вечір він вирішив купити молоток у склепі. Щоби не було пізнати, що це купований молоток, він поставив його на вогонь, вдарив кілька разів по ньому молотом і показав майстрові.

»Чудовий«, сказав вдоволено майстер. — »Зроби ще 50 таких як цей«.

* * *

Поручник виїхав на відпустку, а молоденький хорунжий Ромцьо, який тільки приїхав з вишколу, перебрав обов'язки командира сотні.

О 12-ій годині ночі десятник привів стрільця Юшку, який повернувся до частини з двогодинним спізненням.

»За дві години спізнення, два місяці паки«, загремів хорунжий.

»Але ж, пане хорунжий, це завелика кара«, пояснює десятник.

»Яка твоя думка про це?«

»Я думаю — відповідає десятник, — що тижнева платня вистарчить«.

»Тижнева платня? Добра думка! І по хвилині, вираховуючи 10 марок стрільцеві, закричав: »Нехай це буде для вас наука. Вивести його!«

* * *

Відвідини умово хворого.

Голова одного з відділів СУБ до пацієнта: »Розкажіть мені про свій стан. Я, як голова, постараюся допомогти вам«.

Пацієнт: »Я на все погоджуюся, але з дурнішими від себе не хочу говорити«.

Голова (після надуми): »Я був при війську. Знаю, що ви також військовик«.

Пацієнт: »Як так, то все в порядку«.

Листи до Редахтіра

Христос Воскрес!

Сервус Ферайна! Давно то я вже до Вас балак тяв! А всьо без того фраєра — редактора. Щось сі хлоп звурдив і замість частіше, то він рідкіше нашу ґазету на машині бє! Хтівєм був вам »Христос сі Раждає« і ніби з Новим Роком пожелати в »Сурмачи«... І що з того... Мушу я си з тими цісарами з редакції в штири очі руками до серця побалікати.

Але жи ліпше пізно як ніколи, то воґульні-щеґульні Дай нам Боже з роси й води, файного здоровля, доброго Нового Року і свіжої писанки. Як сі котрий з вас ковбасов переїсть, то най си пів літри рицинусу випє. А як му і то не поможе, то най сі шнурком до кола привяже, батіг в руки возьме і сам себе, як здуту корову, по подвірю кілька разів прожене.

Нині, Селепи, хочу вам капку ведлі інтернаціонально-політичної геци ґрипсувати.

Факт є, жи сі з нами сьвіт навіть більше за соняшників в Риміні починає рахувати! ... Що не віриш, офіро політичної еміґрації?! — То послухай: Наше »ясне сонічко«, той ніби »штельфертретер батька народного« Товариш Бонк, чи то хрущик — то таки наш русин збунтований. Ажи хрущі в квітні, або маю по сьвіті літають, то він ніби до нас десь на днях з Москви, з візитою, прифруне. Жибим так у Льондоні, а не в Манчестері кімав, то бим го кругляком і сіллю, традиційно, приняв! Ая! Сіллю в очі, аби му сі ліпше янівське привиділо, а кругляком в пащеку, аби му сі раз на все нашої пшениці і куликівського відхотіло! А жиби му за нами, ніби ребйонками родіни, сумно не було, то бим го ще ґранатою петинув, аби сі бідака розірвав троха!..

Та то не лише в політиці наші мають фора. В гандлі ми також на сам шпіц сі сунем! От в Льондоні той колишний тато юнґів з Ріміні, сот. Для. заложивси кооперативу і вже навіть продав перший уділ — самому собі. Кажут, жи кожден фацет жи сі в члени запиши дістає титул директора і право на вільний гандель на львівському Парижі — Кракіданах як сі до дому вернем. Вже навіть »коров'ячу ґазету« видавати хоче...

А в Субі, на льондонському »Унтер ден лінден«, або Лінден Ґарденс, то вища математика відходит. Кажут, жи раз якийсь ґосьць хтів в домівці мешкати. Пофалював до головного голови, а голова, хап за метер, льоґаритми, такий вігайстир жи сам табличку множення відвалює і каже: Якщо в салі, де можна десять танків ґаражувати, мешкає три люда, то, зміривши повітря, виходит, жи сі мусите сторожа, або шимона запитати, чи я вам маю позволити...

Шимон сказав жи йо і фацет мешкає!..

Тепер то в нас мода на всякі рухи... Християнський рух, студенський рух, пластовий рух. Всі ті рухи мають комітети, а комітети мають голови... І всі сі рухають аж гуде! Бодай пальцем в пантофлю, але рухают! А чимбільший рух, то більший комітет і більше голів. Бо як би не було голів тоби не було рухів, а якби не було рухів, тоби не було комітетів, а якби не було комітетів тоби не було голів, а якби не було

голів то не булоби рухів! Всьо просте як прецель! Комітетові голови рухів і рухаються комітети комітетових голів і голови рухових комітетів і руха... руха... Ґвалт! Ратунку!

Як ще сі раз рухну то хіба мя на Кульпаркові закомітетують!

Щераз жичу Вам всього добра і спеціяльно моцного!

Христос Воскрес! Воскресне Україна! Воскресне наш Львів!

Ваш кулеґа ланцюховий, ґренадир ґранди 31 -полку, львівський батяр **Місько Макольондра.**

Дорогий Пане Редахтір

і зі старої братії Дивізийники, Римінчики і ті, що ще сі рахувати вояками хочуть бути!!!

Я зачув, що Місько Макольондра десь загубився на розворі і не міг доїхати на час, щоби написати листа до Вас, а що я був причиною, що Місько впав з розвори і окулєри собі побив, то я користаю з нагоди і пишу до вас пару слів.

Я собі простий господар і на війну не збиравсі, но німаки взєли мене з хвірманкою і я, щоби коней не загубити, сам заплентався аж до Ганґлії. Тепер я коні замінєв на машину і кручу нитки англійкам на шкотські спідниці.

Місько Макольондра є хвайний хлоп, але він за моцно взєвсі за Стеця і каже, що Стець разом з Фидьом Юшкою клєкав коло кождої хвіґури у Львові.

Я знаю таких фраєрів, як Місько, бо то я жив коло Львова, і вони частенько лізли на ґранду до мого тата молока або води просити. Мій тато був добрий господар і нікого не випустив з порожними руками з хати. Гале, як їдного разу зайшли фраєри до саду і зачили шибати яблука і дулі, то мій вуйко приніс їм сливок і готових яблук та просив їсти, а потому вуйко запросив їх до хати і дав їм по горщикові квасного молока зі смитаною.

Смитана була добра і паничі випили все. Вуйко був вдоволений, що паничі наїлисі. Я думаю, що Стець так часто не клєкав потому коло фіґур, як паничики в кукурудзі по гостині мого вуйка.

А тепер до політики. Я справді неписьменний, але кажуть, що кождий наш хлоп вродився політиком, то чому я маю бути гірший. Збори ЗУБ відкалаталися файно, навіть опозиція не багато то сказала. Я бажию ЗУБ-ові, щоби на другий рік на збори прийшли всі також і опозиція була заступлина, і щоби всі були герої, а не тільки ті, що то колеґують зі заколісовою вуправою ЗУб, або іншими словами партіями з політичної без політики ворганізації.

Чувєм, що Сурмач всі хвалєт, я тільки хочу, щоби йому грошей більше присилали, щоби си Сурмач обкладинку в доброго малєра фунднув. Хай Сурмач тільки не помістить мого листа, то я тоже піду в опозицію до Сурмача, але передплату пришлю.

Чувєм також, що пишуть листи, щоби Сурмач у войсько бавився і всі статуї писав про войско, і я є за тим і другий раз напишу вам свою гісторію, як я в мундурі заїхав до Ганґлії.

Тепер багато наших хлопців женитьсі і то всі хочуть мати жінки з Югославії, зі старої вукраїнської геміґрації. Виджу, що наші хлопці минєють свої смаки щодо дівчит, бо то був чис, жи вони гинули за ґіталійками, потому за німками, га тепер таки повернули до вукраїнок. Багато їде до Гамерики і Канади, щоби там знайти вукраїнки. Але з тамтими то гірша біда, бо вони питають за кару, а як хлоп не має кари то

навіть ніхто не дивиться на хлопа, хоч і на вроду хвайний і мускули в нього є, і в войску був, але то в них ніц не значить.

Вибачайте мені, пане Редахтір, що розписавсі багато, але я раджу, щоби хлопці шукали собі таки наших дівчат і то таких, що на гавто ще не вуглідаються, бо потому вона схоче і фріджа і телевидження, і хлоп буде гарувати до гробової дошки.

Скажіть Міськові, що я виповім йому войну, як він ще раз Стецька зачепить, Ага, пане Редахтір, скажіть хлопцям, щоби не забували про войскову дисципліну, бо война таки буде і за нас карабелі ніхто носити не буде, і я волію спати з карабелею, як з ґральми коротати свій вік в московській чи ще якійсь гіршій неволі.

Тепер приїжджає Хрущ і Булґан-Хан до Ганґлії і тому, що то Ганґлійці просєт, щоби не стрілєти, бо то їх гості, а ми також в гостях, то ми мусимо скакати так, як господар хоче. Але я таки раджу нашим хлопцям, щоби, як побачуть цих двох вопришків, хай їм показують потрать Сталіна, якого вони страх цураються і нібито вговорюють, що то вони гіншими дорогами йдуть, а я таки кажу, що вони наслідують свого люципра на кожному кроці.

Здоровлю Вас, пане Редахтір, і всіх своїх дівізийників та Міська Макольондру!

Ваш **Іван Ціп**

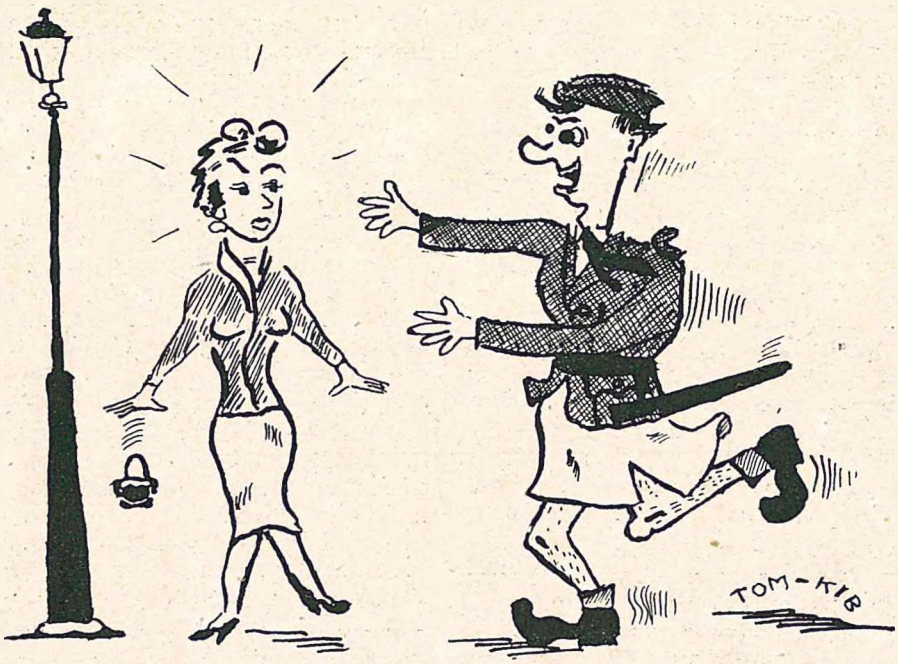

»Моя дорога Анічко, коли приходить хвилина виходу і моєї стрічі з Тобою, я забуваю про все інше...

ПРАЦЯ В КЛІТИНАХ ОбВУ

Концерт в Кембріджі

Заходами відділу ОбВУ і зв'язкового на терен Південної Англії п. Б. Кашуби 21 січня 1956 р. в А. Д. Ц. театрі в славному університетському місті Кембріджі уряджено концерт. Хор і танцювальний гурток з Ноттінґаму погодилися взяти участь в концерті тільки за зворот коштів подорожі, але перед ініціяторами стала ще одна проблема: де знайти 10 фунтів ст. на покриття коштів пов'язаних з концертом. У цьому питанні прийшло з допомогою українське громадянство Кембріджу й околиці. Деякі дають по 10 шилінґів або фунта і кажуть: »Заля мала, я залишуся вдома, прийміть цей даток на покриття коштів«. Інші прийшли на концерт, заплатили по фунтові і заявили: »Ми будемо стояти, хай англійські гості сидять«. Після концерту були запити: »Скільки грошей вам бракує? Я дав фунта, чи маю ще доплатити?«. Організатори не знали, яку дати відповідь. Вони були вдячні за таке велике зрозуміння головно нашим людям з Ґодманчестеру і Бедфорду. Сім фунтів однак організатори доплатили зі своєї кишені, про що мені вдалося довідатись аж кілька місяців пізніше. Вони не нарікають, бо вони є вдоволені, що концерт був добре зорганізований, а листи від професорів університету є більшою заплатою для них.

Хор і танцювальний гурток з Ноттінґаму добре виконали програму концерту. Пісні »Слава героям« і »Косар« випали найкраще. Дириґент п. О. Пицко і хор заслужили на бурхливі оплески публіки.

Рецитатори з Лестеру під час Академії »22-го січня«

Танцювальний гурток вже в перших точках — »Метелиці« та »Гречаниках« здобув гучні оплески присутніх. Дівчата, а головно Олександра Несторова та Ліда Лісова, життєрадісно й жваво додержують ритму, хлопці також не лишаються позаду. Видно, що керівник п. М. Бойчук наполегливо працює з гуртком.

Мер міста мабуть уперше стрінувся з питанням України. Він засипав сотника М. Карпинця питаннями про Україну, цікавлячись і тим, які там є опади. Після вручення китиці квітів його дружині, він побажав нам здобути незалежність України.

Централя ОбВУ почуває себе зобов'язаною подякувати всім, хто

причинився до ознайомлення мешканців славного університетського міста Кембріджу з українською піснею і танцями.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОбВУ В АШТОН-У-ЛАЙН

До Аштону приїжджаю вперше. Збори вже почалися. Голова читає звіт, де подано виконану працю і пляни на майбутнє. Відтак звітують секретар, скарбник і кольпортер. Підчас звітування відчувається, що вся Управа підготовилася до Заг. Зборів. У звітах говорили вони про збільшення членства, кольпортажу мап, допомогу інвалідові, уряджені забави, реферати і т. д.

Збори ці мені дуже подобалися, бо я відчув дружність, зжитість громади. Всі голоси в дискусії були звернені в напрямі покращання праці. Кожний старався допомогти, принаймні доброю порадою. Там я знайшов той глибокий зміст, за яким шукав довгі роки. Всі члени керувалися добром загальної справи, дружністю і здоровим розумом. Ці прикмети я мав нагоду зустрічати ще за молодих років, коли я був у Краю. І тепер, часто буваючи на різних нарадах, я питаю себе: Як розв'язав би це питання селянин з цього або іншого села? Селяни звичайно говорили поволі, але кожне слово було обчислене, уважне. У них не було бажання пописуватись красномовністю. В їх промовах відзеркалювалися простота й розум.

Пробачте, що не згадую тут про числові дані і осяги Аштонського відділу. Дружба, любов до України, скромність і здоровий розум — це були прикмети й добрі успіхи, на які я звернув увагу. Тепер — на еміґрації — вони є дуже важливі.

ЛОТО В ЛОНДОНІ

В місяці лютому уряджено в домівці СУБ Лото. Це є гра відома в Англії і на Великій Україні. Про це, що учасники понесли 12 гарних нагород до дому не буду згадувати. Підчас цієї гри на перерві місцевий гурток ОУЖ почастував присутніх чаєм. Після закінчення »Лото« присутні звернулися до мене з домаганням, щоби в короткому часі знову влаштувати гру в »Лото«. Вони приведуть з собою багато знайомих і замість 60 прийде понад сто осіб. »Добре« — погоджуюся, »але чому ви хочете, щоб »Лото« відбулося знову?« »Я вперше за довгі роки весело бавився тут у Лондоні« — відповідає співрозмовець. У веселих обличчях присутніх я відчитав цю саму відповідь.

Щоб довго не розводитися, подаю висновок: життя вимагає різних форм праці й розваги в громаді. Одною з цих форм було впровадження гри в »Лото«. Спробуйте цю гру на місцях. Учасників буде багато.

АНКЕТИ НА ДЕНЬ 31. 1. 1956.

Централя ОбВУ розіслала спеціяльні анкети, в яких управам відділів були поставлені різні питання, між іншими в справі »Сурмача«. (Питання, що стосуються Організації ОбВУ взагалі, порушимо в слідуючому числі нашого журналу).

Відповідей одержано 70. У відповідях на питання: Які є ваші побажання до »Сурмача«? Майже всі зазначували, щоб »Сурмач« не вмішувався до політики, виходив регулярно що два місяці, писати більше про нову зброю та про військовий вишкіл. Дехто вимагає більше гумору в »Сурмачі«. Десять відділів бажають, щоб »Сурмач« виходив що місяця.

На питання »Які статті вам найкраще подобалися?« — відповіді були: »Книга Юдит« — 20, »Боротьба Ірляндії за самостійність« — 20, »Трагічна дата мого пам'ятника« — 20, »Розшуки за новою зброєю« — 19, »Тяжкий шлях дивізійника еміґранта« — 19, »Свят вечір серед друзів« — 18, »Його вірую в день народження« — 17, »Сісу — ознака Фінляндії« — 17, »З над Дунаю по Ялу« — 17, »В Україні 1953 р.« — 16. Відтак щодо популярности йдуть такі статті: »Французький чужоземний легіон«, »Повстанець Хрестовий«, »Історія гранати«, »Фронт — зав'язок комбатантських організацій« та інші. 14 відділів зазначили, що їм подобалися всі статті. Інші відділи заявили, що їм найкраще подобалися статті о. д-ра В. Дьоби, Гната Віри та Міська Макольондри.

Один зв'язковий зазначив, що він не читав останнього числа, бо розпродав всі числа і для себе не залишив »Сурмача«.

Звіт цей подано на підставі одержаних анкет. Приватних листів не взято під увагу.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАЦІ В КЛІТИНАХ

Ми вже подали в кількох словах про найважливіші події в двох клітинах. Концерти та імпрези відбувалися також і в інших відділах. Велику увагу відділи присвятили відсвяткуванню роковин Т. Шевченка, 22 січня та Крут. Хочемо звернути увагу, що у відсвяткуванні цих свят клітини, хоч звертали увагу на добру підготовку імпрез і концертів, забули однак, про такі звичаї, як одноденна голодівка, яку практиковано в річницю Крут.

Найбільше клітин турбувалися допомогою хворим інвалідам в Австрії та плеканням дружби. Реферати відчитано в 40 відділах, головно одержані від централі. Пан інж. Р. Руденський виголосив реферат про гетьмана Мазепу. Він заплянував відвідати з цим рефератом інші клітини в околиці Ноттінґаму.

Ширші інформації про працю в клітинах подамо в слідуючому числі.

»ГОМ ҐАРД«

Піввійськову організацію »Гом Ґард« тепер розв'язано або, іншими словами, її реорганізують.

На місце »Гом Ґард« прийдуть »Змоторизовані . оборонні корпуси«, про які ми згадували в останньому числі »Сурмача«. Сподіваємося, що ширші інформації про ці частини зможемо дати в слідуючих числах »Сурмача« та в обіжниках ОбВУ.

Г. В.

З аекдот про дивізійного героя Міська Макольондру

Стр. Макольондра до стрільця Сьрубки: — То ти си хочеш в мене той чортопхай, ніби мотоцикль пожичити? —

Стр. Сьрубка: — Йо, той службовий. . .

Стр. Маколь.: — Ну, то покажи лапу. . . Ага, довга лінія життя. . . Йо, можеш го брати, там під шопов стоїть. . .

Стр. Сьрубка: — Та що довга лінія життя має ту до балакання?!

Макольондра: — Що?! . . . Зараза не має гамульців! !

* * *

Десятник Ґудз: — Макольондра! . . . Чому лиш капуста на обід сьогодні?!

Стр. М. — та бо від циґара зайнялися котлети і впали до штруц-

ля, а я мусівим зупов огонь гасити...

* * *

Стр. Мак. до рекрута-шофера: — Мавись якийсь випадок з автами?...

Рекрут: — Та я пізнав мою жінку в ґаражі.

* * *

Марійка до стр. Макольондри: — Важко повірити, що це твій перший поцілунок... Що я перша дівчина, яку ти цілуєш...

Стр. Мак.: — як шпіса люблю, жи йо!..

Ту всю тьохніку, том дістав у спадку, ніби вже з уродження, від тата...

* * *

Стр. Мак.: — Славко і Дзюньо тєжко сі покерашували вчера в кантині...

Стр. Ключ: — Тааак? Та вони були, так сказати б, нерозлучні... Де один ішов, ішов другий...

* * *

Стр. Мак.: Та то йо, правда... Пять блехарів ледво їх розірвали.

Стр. Макольондра: — Стуль дзюб, рекрут, як до мене говориш! Як я схочу твою вопінію, то я ти її скажу!!!

* * *

Бунчужний Шпилька: — Бунчужний то є мама сотні... Мусити всі го, як маму, любити й шанувати. Зрозуміли, чортові сини?!!

— Явуль, мамо! — вихопився стр. Макольондра.

Стр. Мак. (до рекрута): До якої вафи хтівбись іти?

Рекрут: Дддо т-т-т-т-т-таааан-н-н-к-к-ків...

Стр. Мак.: — Вистарчить!... Підеш до машинових карабель!..

* * *

Дивізійний священик: Макольондра, їдьте помаліше! Я не призвичаєний до тих авт...

Стр. Мак. (з'їжджаючи в рів) — Ані я... Іном сі заложив з шофером о гальбу пива, жи сі більш двох разів в фосу не висипем!..

* * *

Ранений стр. Мак. диктує медсестрі лист до своєї дівчини: ...а медшвестри ту, то дуже поківанi ведлі краси...

Сестра: Та... та... Щось це не дуже чемно супроти нас...

Стр. Мак.: Та ти сі тим не переймай, кіцю, ґрунт жи то Маньку фест потішить.

* * *

Новобранець: (до старшого виґи Макольондри) — А якто життя у зимі, в ровах виглядає? —

Стр. Мак. — Середньо на їжака... Як сі випростуєш — то ті снайпують... Як сі положиш — то ті вода й болото топи... Як сі рухаєш — то ті шрапнелем кроплять... А як стоїш як пень, то ті уша кропи в ухо бись сі рухав бо інакше замерзнеш на амінь!..

* * *

Поручник Р. (провіряючи боєву лінію): — Гей, Макольондра! Все в порядку в »німанслянді« коло вас?!..

Стр. Мак.: — Всьо... Голошу слухняно... За виїмком тих дерев... Як сі фест на них дивлю, то ми сі в очах троят!..

* * *

Стр. Макольондра (до рекрута, що не вспів відклонитися від фехтувального мішка й в результаті дістав ним у лице): Гей, досить тих мирових тактик! Гицлю! Я ті вчу як качалку брати на шпікулєц, а не як го цілувати!..

* * *

Стр. Мак. (передаючи санітарам непритомного Юзька) — Шок, брате... Копав »панцерльох« і перетяв хробака на двоє...

* * *

Співчуваюча дама з Червоного Хреста до раненого стр. Мак.: А як ви взнали, що вас ранило?...

Стр. Мак. (зіритовано) — З реґіментового »беріхту«!..

ВІД УПРАВИ ОбВУ І РЕДАКЦІЇ »СУРМАЧА«

Редакція »Сурмача« в першу чергу перепрошує передплатників і прихильників »Сурмача« за спізнення з появою ч. 6. Число це випускаємо подвійним і тому воно коштує 3/-. Всім, які не внесли грошей за число перше, здержуємо висилку.

Останнім часом у терені появилися закиди, що »Сурмач« не має політичного підложжя і не має ідеї. Всім цим хочемо пригадати мотто наших напрямних, поставлене в передовиці першого числа. В ньому було сказано: »Нашим завданням є: а) кристалізувати характер українського вояка, б) поглиблювати любов до України, в) вщеплювати найвищі ідеали українця-вояка. ЗА ВІРУ ПРАДІДНУ, за УКРАЇНУ ХРИСТИЯНСЬКУ, ЗА БОЖУ ПРАВДУ, ЗА НАРОД! — це наше мотто, мотто віковічної боротьби українського вояка«. Це є наша ідеологія, історична ідеологія нашого народу, і ми не думаємо ані на крок від неї відступити, бо віримо, що шлях, вибраний нашими предками й продовжуваний героїчною УПА, є правдивий. Ми горді, що молоде покоління під прапором »Бог і Україна« готове продовжувати цей шлях.

Пояснення цієї ідеології знайдете в нашій історії і тому зайво подавати якінебудь інтерпретації до неї. Ми тільки хочемо додати, що наш кореспондент був недавно на антибольшевицькій конференції в Лондоні. На цій конференції було шість англійських генералів і десять славних полководців з інших країн Европи. Всі вони були однозгідні в своїх промовах, що високовартісний вояк є той, який має глибоку віру в Бога, є пройнятий високою ідеологією, є морально здоровий. У нас поняття моралі є дуже звужене, тому ми постараємося дати вияснення в цьому питанні в слідуючих числах »Сурмача«.

На питання »Яке є наше політичне підложжя?« — відповідаємо: нам є дорогий кожний українець і українка без огляду на їх політичні переконання. Клясифікувати українців на ворогів і патріотів не думаємо також, бо ми є свідомі, що у вільній Батьківщині буде державний суд і він цими справами буде займатися. »Хто більший патріот« — історія осудить.

Ми є проти Москви, політичних комісарів в армії і проти тих, які схочуть знущатися з наших братів, сестер і дітей. Ми проти комуністичної доктрини, побудованої на принципі ненависти.

Ми є свідомі, що ці принципи є гідні кожної людини, а тим більше українця, бувшого і майбутнього вояка. В цьому криється вартість змісту нашого журналу і тому ми є горді, що наше членство допомагає нам всебічно в розповсюдженні нашого журналу і в численних листах дякує за статті і дописи, вміщені в ньому.

Редакція »Сурмача« перепрошує, що вона не вміщує в цьому числі листів, одержаних за останні місяці, з огляду на брак місця. При цьому заявляємо, що ми є дуже вдячні за Ваші листи. Головні думки змісту Ваших листів Ви знайдете в рядках тої чи іншої статті »Сурмача«.

Управа ОбВУ, Редакція та Адміністра »Сурмач«.

Допомагаймо нашим музеям

До П. Т. »Сурмач« — Лондон.

Дорогі Панове! Посилаю Вам летючку-заклик Українського Музею в Каліфорнії. Я просив би Вас помістити цю летючку у Вашому журналі. Якщо б вона була завелика, так бодай зробіть скорочення, або лише короткий заклик до вояків, щоби висилали експонати для музею.

Йде головно про воєнні світлини, пам'ятки, про різні газети, навіть не комплекти, про книжки, також чужі голоси про Україну.

Не одному нам здається і здавалося, що саме ця газета, яку він зараз купив, перечитав і викинув, небагато значить тому, що газет друкують велике число. Через це думання тут на Заході сьогодні немає передвоєнних наших крайових газет — не можна навіть знайти всіх цих газет, які виходили на еміґрації по війні. Це саме є і з книжками. Щоби тому запобігти і зберегти ці речі для майбутніх поколінь, засновано музей і бібліотеку, яку нам треба попирати.

Остаю з пошаною,

Ю. Лісовий

ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

Дирекція Українського Національного Музею та Бібліотека в м. Онтаріо, Каліфорнія, доводить до відома Українського Громадянства у вільному світі, що 15 жовтня ц. р. відбулося офіційне відкриття Українського Національного Музею і бібліотеки в м. Онтаріо, Каліфорнія.

До Музею почали надходити пожертви грішми і матеріялами історичного, мистецького та побутового значіння, а також українські книжки та часописи різних видавництв з Америки та з інших країн. Так до цього часу Музей одержав матеріяли з усіх країн світу, де є наша еміґрація: ЗДА, Канада, Англія, Франція, Швеція, Бельгія, Люксембурґ, Німеччина, Африка, Арґентина, Бразилія, Гондурас, Австралія, Нова-Ґвінея.

До цього часу надійшло коло 400 посилок, а також систематично надсилають свої видання 85 видавництв: книжки, часописи та журнали. Рівнож грошові датки надходять з різних країн.

За короткий підготовчий час Музей придбав старовинні олійні образи гетьманів, портрети видатних наших поетів, фотостати гетьманських універсалів, старовинних українських грошей — гривень, реліквії гетьманських часів, срібні гроші з 1566 року, з часів Українсько-Литовських взаємин, чаші, хрести з Св. Мощами, що давали в Києво-Печерській лаврі гетьманам, коли виступали в похід, поверх 1500 фотоґрафій з часів визвольних змагань 1917-1946 рр., які творять велику історичну цінність.

Побутові речі, різьба по дереву, вишивки та інші зразки української культури, що творять поверх 10.000 музейних нумерів.

Серед реліквій козачої доби є гетьманський пояс Слуцького вибору та книжки 17-го століття. Бібліотека має коло 3.000 томів книжок.

Цей успішний розвиток Українського Національного Музею є яскравим доказом того, що Українське Громадянство розуміє вагу й значіння такої культурної установи, як музей, що стоїть поза всякими політичними угрупованнями.

Адреса: **Ukrainian National Museum, 122 E. Maple Street, Ontario, Calif, U.S.A.**

* * *

Хто має збірник, або окремі числа слідуючих таборових видань: **»Відгук«** — тижневик, Мілденгон, табір ч. 85 (1947 рік); **»Нове життя«** — двічі на місяць, табір ч. 56; **»Таборовик«** — Фейкенгам, табір ч. 56 (1947 рік) — просимо слати на адресу бібліотеки НТШ у Філядельфії: V. Doroshenko, 5821, N. 12 St., Philadelphia 41, Pa., U. S. A. або на адресу ОбВУ до пересилки. Інші таборові видання є також побажані.

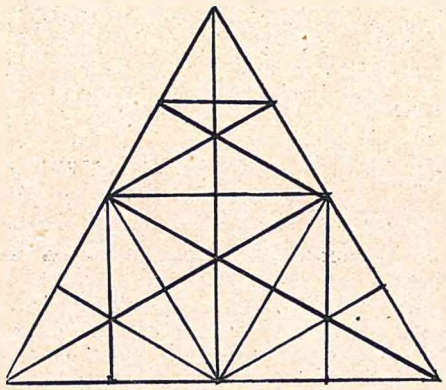

РЕБУС ч. 3.

Відгадати скільки трикутників є в цій фігурі?

Відповіді надсилати до 1. 6. 1956 р. Нагорода за розв'язку ребуса ч. 2 і ч. 3, за дві правельні розв'язки 30/-, за одну 10/-. Нагороди за розв'язання ребусів визначиться льосуванням.

Бунчужний Г. одержує листа від англійки. Все зрозумів, тільки один зворот в реченні йому не ясний. Останній раз вони посварилися. При кінці листа немає ані одного хрестика, натомість: »Ай ем тру вітс ю«. Є два »тру« — дивиться в словник. Одно прийменник — »через«, а друге — »правда«. »Вона мене ще любить« — викрикнув, і тиць листа друзякові по фармі.

»Я покінчила з тобою. Зверни мені всі листи, Іване!« — пояснив йому Степан, який кілька днів тому одержав подібного листа.

ПРЕДСТАВНИКИ ЖУРНАЛУ »СУРМАЧ«

АВСТРАЛІЯ:

R. B. Gishowskyj
47, Spencer Str.,
Essendom, Vic.,

КАНАДА:

I. Chrabatyn
762, Princess Ave.,
London, Ont.

РЕБУС Ч. 2

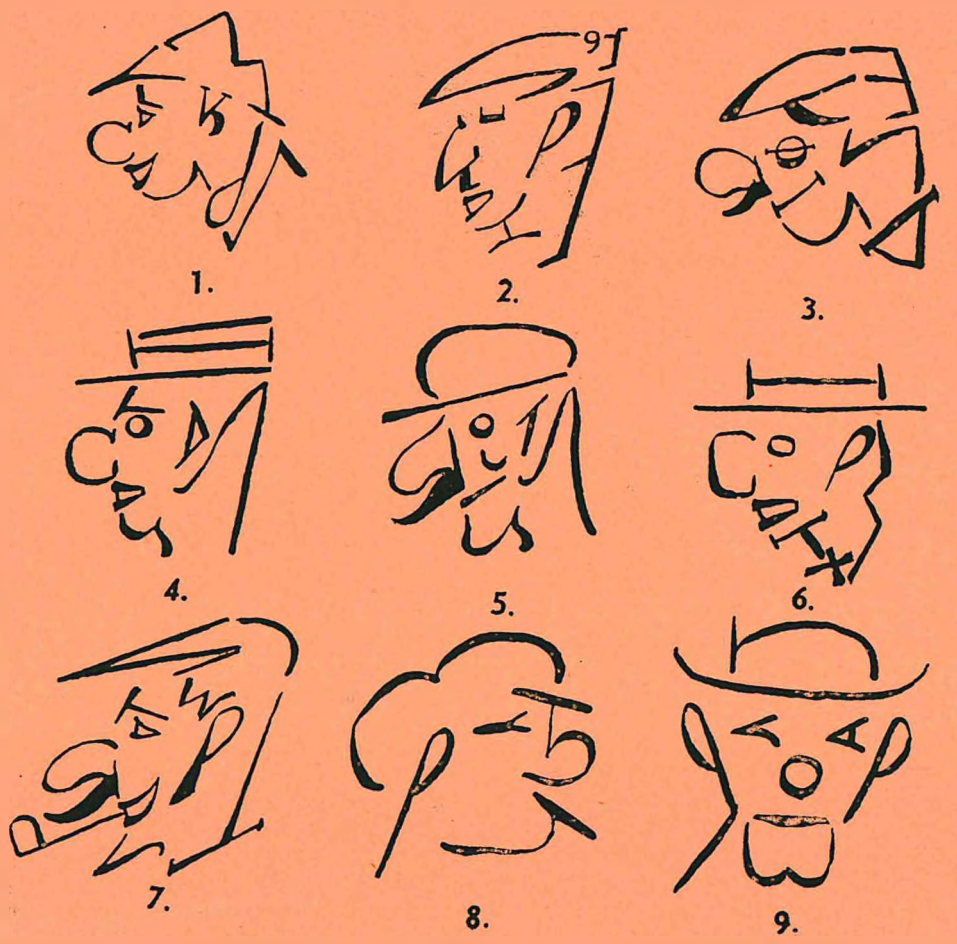

РЕБУС ч. 2.

1, 2, 3 — знані прізвища одної з організацій в Англії,

4. 5, 6 — назви, пов'язані з політичним переконанням,

7 — фах, 8 — назва ріки, 9 — назва міста.

Розв'язка до ребусу ч. 1.

1) Поручник, 2) Артилерист, 3) Піхотинець, 4) Нойгамер.

Правельних розв'язок одержано 12, в цьому числі від 2-х жінок. У льосуванні першу нагороду одержав п. Е. Загачевський, другу пані Анна Клюфас.

ЦІНА 3/-